משנה · אחרונים · לחם שמים · סדר זרעים

לחם שמים על משנה דמאי

רבי יעקב ב"ר צבי [היעב"ץ] עמדין

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

לחם שמים על משנה דמאי

רבי יעקב ב"ר צבי [היעב"ץ] עמדין

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/לחם-שמים-על-משנה-דמאי/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
משנה א 4
משנה ב 10
משנה ג 10
משנה ד 17
פרק ב 17
משנה א 17
משנה ג 18
משנה ד 18
פרק ג 19
משנה א 19
משנה ב 20
משנה ג 20
משנה ד 21
משנה ו 21
פרק ד 22
משנה א 22
משנה ב 22
משנה ד 23
משנה ו 23
פרק ה 23
משנה א 23
משנה ב 24
משנה ח 25
משנה ט 25
משנה יא 26
משנה יב 26
פרק ו 26
משנה א 26
משנה ג 26
משנה ד 27
משנה ז 27
משנה ח 27
משנה ט 28
משנה יא 31
משנה יב 31
פרק ז 32
משנה א 32
משנה ג 33
משנה ה 34
משנה ז 34

פרק א

משנה א

הקלין שבדמאי. לשון הרע"ב שהקלו חכמים על הפירות הללו וכו' דאית בהו תרי ספיקי. והא דבעינן תרי ספיקי. ולא סגי בספק נתעשרו. אע"ג דרוב ע"ה מעשרין [שבת ד' י"ג] וכודאי דמי דלא חיישינן למיעוטא בכל דוכתא כמ"ש גם בתי"ט בשם התו'. ומה שכתבו ז"ל הוא דחוק קצת. ואי איכא למימר דלא חשיב רובא. הכי הוא דאיכא למימר. משום דהוי רובא דליתא קמן לא אזלינן בתריה.

אבל הנראה לי עיקר כמ"ש בחי' בפ"ק דשבת (שבת ד' י"ג) דטעמא רבא איכא במילתא דלא אזול הכא בתר רובא לשווייה כודאי דהפירות מתחלתן אינן מעושרין. וקיי"ל [חולין ד' פ"ו] סמוך מיעוטא לחזקה ואיתרע ליה רובא:

והשתא דאתינן להכי בדין הוא דלהוי נמי כודאי טבל. אלא משום דאע"ג דחזקה שאינן מעושרין הויא חזקה מעליא. אכתי לא מהניא לאורועי לרובא דהא מסייעא ליה נמי חזקה דלא הוטבלו ולא נתחייבו מעולם ודוק:

נובלות התמרה. כתב הרע"ב תמרים שאינן מתבשלין באילן וכו'. וי"א תמרים שהפילן הרוח קודם בישול עכ"ל. אפירושא קמא עמ"ש בס"ד פ"ו דברכות מ"ג. והא דהכא מספקא ליה והתם פשיטא ליה דבושלי כומרא נינהו לפום מאי דכתיבנא התם. היינו משום דהכין מסקינן בגמרא. דהתם בנובלות סתמא כ"ע ל"פ דבושלי כומרא נינהו. כי פליגי בנובלות תמרה דהכא. ולא איפסיקא הילכתא לענין משנתינו משו"ה ספוקי מספקא ליה:

אבל להרמב"ם בפירושו מיפשט פשיטא ליה הכא כמ"ד תמרי דזיקא. ויאות דהא סליק בקושיא מ"ד הכא נמי בושלי כומרא. אע"ג דנקטינן כללא דמשום קושיא לא דחינן מימרא מהלכה. היינו היכא דליכא פלוגתא במילתא. אבל הכא דאיכא דפליג וסבר דתמרי דזיקא נינהו הא מסתברא כוותיה:

ובכיצד מברכין [ד' מ' ע"ב] פריך תלמודא אליבא דמ"ד תמרי דזיקא מדתנן הקלין שבדמאי ספיקן הוא דפטור הא ודאן חייב. ואי תמרי דזיקא ודאן אמאי חייב הפקירא נינהו. ומשני שעשאן. גורן דאמר מר הלקט השכחה והפאה שעשאן גורן הוקבעו. ואיכא למידק בה דפריך ודאן אמאי חייב. ואמאי לא נהי דודאן לא קאי אלא לענין מעשר כלומר שודאי לא נתעשרו. אבל לענין הפקר לא קמיירי דמ"מ אין ודאן שמור. אפ"ה מידי ספיקא לא נפקא דאיכא לספוקי בהו מיהת בשמור. והא בעינן תרי ספיקי בקלין שבדמאי וליכא. וא"כ אע"ג דסתמייהו הפקירא נינהו. כיון דאיכא נמי לספוקי בהו

בשמור ובדלא אפקרינהו מספיקא לא נפקי ומחייבי בודאן שלא נתעשרו. וא"ה מאי פריך ודאן אמאי חייב. וכ"ש אם נאמר שהקושיא היא אפי' אודאן שמור. דלא חשיבי בהכי כיון דכ"ע אפקורי מפקרי להו. שאין לה מקום לפום רהיטא. דמכיון שמשתמרין אצלו לאו הפקרא נינהו:

ואין לומר משום דס"ל דאינן ראיין למאכל אדם כלל ואפי' אי לא אפקרינהו והן נשמרין אצלו בטלה דעתו דלעולם לא חזו. וא"כ אפי' ודאי נשמרין וודאי טבלים פטורים. והכי נמי פריך דלא שייך למתנינהו גבי דמאי דאפי' בודאי פטורין. הא ליתא דא"כ מאי קמשני בשעשאן גורן הא אמרת דבטלה דעתו דלאו מידי חזו. ואטו כי עשה גורן בדבר שאינו אוכל מי מיחייב בפאה ובמעשרות:

לכן נ"ל דהכי פירושא ודאי דתרתי ספיקי בעינן והני נמי אי איכא לספוקי בהו בנשמרין. הכי נמי דמחייבי אע"ג דסתמא הפקרא הוו. דמ"מ ודאן חייב דלא בטלה דעתו אם חשב עליהן לשומרן דודאי חזו לאכילה אע"ג דלא חשיבי כולי האי. ובחד ספיקא לא מקילינן בדמאי. והא דפריך ודאן נמי ליפטר. היינו משום דקס"ד דליכא לספוקינהו בנשמרין כלל כי אמרת תמרי דזיקא. כי איך אפשר להושיב שומרים לרוח שיפילם. וגם אינן חשובין כל כך לשכור להם שומרים. או להקיפן חומה וגדר. וכיון דסתמייהו לאו בחזקת שימור קיימי. לא חשיב תו ספק לגמרי. ולעולם הו"ל כודאי הפקר אע"ג דלא בטלה דעת האוכלן דודאי אוכל הוו אלא דלא חשיבי להיות משומרין. ואם נשמרין הן בודאי חייבין. אבל מן הסתם אין לספקן בשמורין. דהוה מידי דלא אפשר אלא בדרך רחוק וכה"ג לא הוי ספק. משו"ה אפי' ודאן טבל שלא נתעשרו ליפטרו. מטעם הפקר שגם דבר שהוא אוכל פטור בבא מן ההפקר. ומשני דאפ"ה מתחייב בודאן ולא מהני טעם ההפקר בשעשאן גורן דמיחלף בשאר טבל. וכמו דלא מהני בלקט ופאה אע"ג דפטירי מדאורייתא מטעם הפקר. בשעשה מהן גורן חייב. הכי נמי לא שנא:

ונמצאת למד שזו שהוצרכנו לשינויא דעשאן גורן היינו דווקא אליבא דמ"ד תמרי דזיקא דלא חשיב ספק שמור דידהו ספק. אבל למ"ד בושלי כומרא דבני שימור נינהו דברשותיה דבע"ה קיימי ואוכל הן אלא שאינן חשובין. וכ"ש למי שמפרש שמתבשלין בכומר שסופן אוכל ופירי גמור. רק מ"מ אינן חשובין דפשיטא דחשיב ספק שמור דידהו ספק גמור. ומשו"ה לדידיה ניחא דודאן חייב. ולא אצטרכינן אליביה לאוקמה בשעשאן גורן. ואפ"ה ודאן שפיר מיתסר דאכתי פש חד ספיקא דספק שמור. ספק מעליא הוא. ומנה דאע"ג דאיכא אינשי דנשמרין הן אצלן. אפ"ה הוו קלין שבדמאי דכל כמה דלא ידעינן בודאי שנשמרין הן. לא מיקרו אלא ספק. ולא בעינן עד דידע שבאין מן ההפקר

דווקא. אלא בסתמא ספיקא חשיבי ולקולא נמי אמרינן הכי. ולעולם למ"ד בושלי כומרא נמי הו"ל תרי ספיקי ושרו עד דידעינן ודאי דטיבלן:

וא"כ תמה על עצמך עמ"ש בתי"ט בד"ה ונובלות תמרה ז"ל מ"ש הרע"ב ותולשים אותם ר"ל הזוכים מן ההפקר עכ"ל. דמשמע שלא בא אלא לומר שצריך שנדע שאותן הזוכים מן ההפקר תלשום ולא נשמרו ביד בעלים (ואל"ה מאי קאמר). ולא היא דא"כ אין כאן ספק דהא ודאי הפקר הוו. ופשיטא צריכא למימר דפטורין הקלין דמתני'. אפי' חמורין בכה"ג פטירי וזה פשוט. אלא לא בא הרע"ב כ"א לומר איך תיקון גמר פריין ולא נ"מ מידי מי הוא התולשן דלא ידעינן בהו וליכא למיקם עלה דמספקא מילתא. וספיקן נמי שריין רצוני בספק אם נתלשו מן ההפקר או לא ודוק:

וביהודה האוג. הא דמפלגינן הכא בין יהודה לשאר ארצות. ובפ"ק דפאה [משנה ה'] תנן סתמא האוג והחרובין חייבין בפאה. ותנן התם בפ' בא סימן [ד' נ' ע"א] כל שחייב בפאה חייב במעשרות דמעשר חמיר שיש בו מה שאין בפאה ותנאי דנשמר איתיה בפאה כמו במעשרות:

אפ"ה לק"מ דהא איכא המפקיר כרמו והשכים ובצרו דחייב בפאה ופטור ממעשרות [נדה ד' נ"א ע"א] כדאייתינן לעיל ריש פאה דרחמנא רבינהו למ"ע בתעזוב יתירא. משא"כ במעשר. ודילמא מכללא דריבויא דתעזוב איתרבו נמי הקלין שבדמאי דאף על גב דרובא דהפקירא נינהו ופטירי ממעשר. במ"ע מיחייבי. דמאי טעמא מרבינן לזוכה בהפקרו משום דאינו הפקר גמור ודאי. (עיין נדרים דמ"ד ודוק) דהא הפקר גמור ומואלט ודאי מיפטר כדאי' ריש פאה. והאי משום דספק הוא מייתינן ליה לחיובא. ה"ה דמרבי לכל דדמי לי' דהיינו הקלין דמתני' דאף דרובן מן ההפקר מידי ספק לא יצאו כדכת' לעיל. וכיון שאינן הפקר ודאי מסתברא לרבויינהו בקרא דתעזוב ולחיובינהו במ"ע והא דהתם בגמ' פ' בא סימן [ד' נ' ע"א] אמרינן דמין החייב בפאה חייב במעשרות. הכי נמי הוא דעכ"פ מין האוג חייב במעשר בשאר ארצות מיהא. לבר מיהודה דלא חשיב כלל. מ"מ ביהודה אף על גב דלא מיחיוב במעשר דרובו הפקר בפאה חייב מטעם הנז'. וגם זה ברור:

אלא שאין צורך בכך דמאן דמותיב הכי לא חש לקמחיה דמאי שיאטה דפאה הכא. דקלין דמתניתין דפטירי הוא דתנן והיינו דווקא בספיקן. אבל ודאן חייבין כדאייתינן לעיל ודווקא בתמרי דזיקא אוקימנא בשעשאן גורן. משא"כ בבושלי כומרא וה"ה לכל הני שארא דמתני' דודאן חייב בלי ספק אע"ג דספקן פטור. והיינו דמקילינן הכא באוג שביהודה. משום דאיכא תרי ספיקי ומסייעא נמי רובא דע"ה מעשרין. דבדין הוא

מדאורייתא ודאן נמי פטירי ואפי' של שאר ארצות. אלא דרבנן הוא דאחמירו טפי במעשרות. משו"ה מסתייה לאחמורי בודאן. אבל התם בפאה מי לא עסקינן בודאי. ספק מאן דכר שמיה. דלא נקיט תנא אלא הפירות שחייבין בפאה בידוע שלא הופרשה מהן עדיין. ובספק לא קמיירי:

(**ונ"ל** פשוט דספק ספקא במתנות עניים כהאי גוונא דאמרן. ודאי להקל דאפי' בספק א' הוה לן למיזל לקולא כמו במעשר עני. אי לאו קרא דהנח להם משלך או מדכתיב תעזוב יתירא. או דילמא בלא"ה נמי מדינא ספק כזה במתנות עניים להחמיר. ול"ד לשאר ספק כדבעינן למימר בס"ד. ולא אצטריך קרא אלא לכדפרישנא פ"ז דפאה. מיהא הא פשיטא טובא דבחד ספקא אזלינן לחומרא גבי מתנות עניים ובתרי ספיקי לקולא. ואין צריך אפילו להפרישן שאין טובלין כל זה ברור בס"ד. משו"ה לא נחית לפלוגי התם בין אוג שביהודה לשאר ארצות. שאין ספק בעולם שהאוג של כל הארצות חייב בפאה):

ואע"פ שהוא ספק הפקר שאין זה הספק פוטר ממ"ע אי משום דנפקא לן מקרא להחמיר בספק מתנות עניים אי נמי אפילו מסברא דלענין זה הוו להו עניים מוחזקים דדין שותף אית להו. והא ודאי לא יהיב להו דידהו. והו"ל כמו הפקדת אצלי ואיני יודע אם שלך הוא אם לא דודאי עליו להביא ראיה שאינו של המפקיד [עיין ברמב"ם הל' שאלה ופקדון, פ"ה הל' ו'] ומשו"ה קיי"ל ספק לקט לקט אפי' במידי דמספקא לן אי אית ליה לעני גביה מידי. כי הא דתנן בפאה פ"ז מ"ד. ולא אמרינן בכה"ג המע"ה. כדאמרינן במ"ע דדמאי וכדאמינא אנא לעיל בספק הופרש ממנו פאה. (מלבד מה שכבר חילקנו בין שני ספיקות וספק אחד ובמעשר עני של דמאי נמי לעולם איתנהו לתרי ספיקי ודוק. י"ל עוד) דהיינו טעמא דספק הפרשה מוציא מידי חזקת העניים. דשמא כבר הופרש ממנו חלק עניים קודם שהגיע ליד הלוקח. להכי מצי למדחינהו ואמ' להו זילו אייתו ראי' דאית לכו מידי גבאי ושקליתו ואי לא כיון דלא מציתו לאתויי ראי' דיהבתון ניהלי מידי מדילכון. הדר הו"ל כאומר איני יודע אם הפקדת אצלי דמיפטר. וה"נ אזיל ליה חזקת עניים ועליהם להביא ראיה. משא"כ בודאי לא הופרש חלק עניי' והספק בא מצד אחר לא הורע כח עניים והרי הן בחזקתן (שזכו להן משמי' שבכל שדה קבוע חלקי של עניים עד שיוודע לך שאינו דוק) ואינו יכול להפקיען אם לא שיביא ראיה. לכן בספק הפקר ודכוותה שבודאי לא הופרש חלק עניים. על בעה"ב להביא ראיה שאין לעניים בו זכות משו"ה מיחייב. ועמ"ש מי"א פ"ד דפאה. והיינו טעמא דגבי פאה תנן [פ"א משנה ה'] סתמא דהאוג בכל מקום חייב לפי שהוא ספק אח' של תורה. אב"א קרא אב"א סברא.

ודוק היטב שבזה יתיישבו הרבה דברים הנראים כסותרים. וחזרו להיות ברורים. כעצם השמים מטוהרים:

מעתה מ"ש בתי"ט צריך לומר דלא נחית התם בפאה לחלק בין הארצות עכ"ל. לא דק במ"כ דתנא דווקנא הוא דלא נחית התם לחלק משום דסתמא כפירושו בכל ענין מיירי דחייב בפאה כדפרישנא. דבחד ספיקא אף בדמאי חייב לעשר. כ"ש במתנות ענייי' דכתיב תעזוב יתירא:

הגם הלום ראיתי ונוראות נפלאתי במ"ש הרמב"ם ז"ל פי"ג מהל' מעשר [הל' א'] שאפי' אמרו לו שאינן מעושרין אעפ"כ פטורין הקלין הללו שבמשנתנו עד שיוודע שהן מן השמור וסמך בזה על הירו'. ותימה גדולה אמאי שביק לתלמודא דידך דמסייע לר"ל ופשיטא ליה דודאן חייב כדאייתינן והו"ל מחלוקת בגמרא דבני מערבא וסתם בתלמודא דילן ודאי עדיף. וכ"ש דפשטא דמתני' כר"ל דייקא דהא שבדמאי תנן

ושמא יש ליישב דאף הר"מ לא אייר בודאי. (דוק שכן משמע לשונו קצת) אלא שהמוכר ע"ה אמר לו אחר המכירה דקמ"ל דאין חוששין לו. וכך הוא הדין בכ"מ שאין עד א' נאמן באיסורין אלא במה שבידו [יבמות ד' פ"ח] וכ"ש הכא בקלין שבדמאי. דע"ה לא מצי משוי להו לחתיכה דאיסורא. ולא עוד שאפי' עדיין ישנם בידו. דילמא נמי לא מהימן אפי' להחמיר כיון דסהדותיה לאו כלום היא דלאו בר עדות הוא. ובתלמודא דילן דמסיק בפשיטות דודאן חייב. איכא לפרושי בלוקח מן הגוי או שלוקטן בפניו. שהרי ודאי לא נתעשרו. ומ"מ הלוקח אינו יודע אם המקום הפקר אם לאו:

ובכן עלה בידינו פסק הר"מ ז"ל כהוגן. וזה שלא כדברי הכ"מ. שחשב שסמך לו הרב ז"ל על הירו' בלבד. וכן הדברים מראים מדאיכפל לפרושי דאפי' אמר לו ע"ה כו' ומי סני למינקט לישנא קלילא דאפי' הודאי שבפירות הללו פטור כדאמר ר"י בירו'. אלא שכיון למצוא פשר דבר בין הירו' והבבלי ומוקי לודאי דהירו' באמירה גרידא דע"ה כנז':

והחומץ שביהודה עמ"ש בתי"ט והאמת מה שתירץ בתחל' שחששו בנסכים שמא נפלו לתוכו שעורים. אבל לא מפני שאין סומכין על הנס כמ"ש אח"ז. שבכאן ודאי היו סומכין על הנס. שהרי סמכו עליו והקילו באיסור טבל. על כרחך שהיו סומכין בזה על הנס הקבוע. שכל זמן שהיה הנס קבוע חזר אצלם למנהגו של עולם. ואין אומרין שלא לסמוך על הנס אלא כשאינו נס קבוע ודוק. ובראייתו מפ"ק דיומא [ד' ב' ע"א] כבר דחיתי שם במקומו שאינה ראיה עמוד עליו:

והכסבר. הא דאפסיק שביהודה בין חומץ לכסבר. לאו משום דכסבר בכל מקום כדכתב בתי"ט. דאי הכי הו"ל לתנא לאקדומיה ולמכלליה ברישא בהדי אינך דבכל מקום וכמ"ש

הוא ז"ל עצמו. אף שהייתי יכול ליתן קצת טעם לסידורו עם שיהא מאותן שנוהגין בכל מקום. והיינו משום דמעיקרא חשיב אילנות ופרי העץ. הילכך אפסקי' לסדריה באותן שביהודה דמיירי נמי בהנך. והדר מיירי במין הזרע. מ"מ אינו נ"ל:

אלא האמת כמ"ש הר"ש ז"ל דהנך תלתא ביהודה וכדאי' בירו'. ולא תקשי למאי אפסקיה שביהודה. דהיינו טעמא למימרא דחומץ דיהודה דהקלו בו דווק' שביהודה ר"ל כשהוא במקומו בארץ יהודה. אבל הוליכוהו לגליל או למקום אחר מתעשר דמאי אף שידוע שבא מיהודה. שלא במקומו לא הקלו בו משום דלא פלוג. ודינו כשאר חומץ דגליל ודשאר ארצות שנוהג בדמאי. דהא ביהודה גופה קולא היא דאקילו ביה דלהכי קרינהו הקלין שבדמאי. והבו דלא לוסיף עלייהו. משו"ה הפסיק הענין ואמר אצל חומץ שביהודה דווקא:

ולא הוצרך לומר כן באוג וכסבר. דפשיטא שאם הובאו לגליל ולמ"א ששוין הן לאוג וכסבר הגדלים בגליל ובאותו מקום שחייבין בדמאי דמאי אולמייהו דהני אי גדלי בגליל. טפי מהני דגדלי ביהודה. דהא ביהודה אינן חשובין לא מפני שגרועין משל מקומות אחרים. אלא מחמת ריבויים ביהודה לא היו נחשבים לכלום והיו מופקרים לפי שגדלים שם ביערים. משא"כ במקומות אחרים חשובים הם ונשמרים. לפיכך חייבין. ואין א"כ מקום לחלק בין באו מיהודה לגליל. ובין אותן שגדלו בגליל שהכל אחד ודאי לענין זה כיון שכאן נמצאו וכאן היו חשובים ולא מופקרים. אבל גבי חומץ דביהודה בא מן התמד. סד"א אפי' במקום אחר עומד הוא בהיתרו דהכי ודאי מסתברא לכאורה. להכי אצטריך דקמ"ל שביהודה דווקא הקלו בו לא זולת מטעמא דאמרן והרי זה נכון:

וכן י"ל עוד ולמידק מנה איפכא נמי דלהכי תני שביהודה דדווקא חומץ של יהודה. אבל חומץ שהובא ליהודה ממקומות אחרים. חייב בדמאי. דזיל בתר טעמא. משו"ה אע"ג דהקילו ביהודה בחומץ של ארץ יהודה עצמה. לא התירו כל החומץ שנמצא בה. משא"כ באוג וכסבר שאפי' באו ליהודה מחוץ למדינה ממקו' שהן חשובין. מ"מ כאן ביהודה אינן חשובין והמוכר אינו חס עליהן לעשרן להכי לא תני בהו שביהודה. וגם זה טוב וישר:

משנה לחם

הקלין בלח"ש סוף פיסקא ואתרע ליה רובא. נ"ב (אולי יש לומר עוד בדבר שיש לו מתירין לא הלכו אחר הרוב).

משנה לחם

שם בס"פ ודוק. נ"ב (עי"ל משום דכל פירות הללו אינן חייבין אלא מדבריהם. כי מן התורה אין חייב במעשרות. אלא דגן תירוש ויצהר).

משנה לחם

ומי שר"ל דהו"ל ע"ה קבוע. העיד על עצמו שאינו ת"ח. שהרי גזרו על הדמאי אף בפורש. ואפילו בנמצא בדרך.

משנה לחם

בלח"ש אם חשב עליהן לשמרן. נ"ב (עיין ב"מ דכב"ב. וח"מ סר"ס).

משנה ב

משנה לחם

א"ל חומש עיין ר"ש.

משנה לחם

לאונן עתי"ט מ"ש בשם הירושלמי. **וצ"ב** דהא ודאי אין אנינות בלי טומאה. אלא דטומאה שכיחא בכל גוונא. בין דמת. בין דשאר טומאות. משא"כ מיתה לא שכיחא. כדאמרינן ריש יומא טומאת ביתו שכיחא. טומאת מת לא שכיחא (אע"ג דלגבי נדרים מיקריא שכיחא. ע"ש) **אבל** עדיין לא נתיישב לי טעמו של הירושלמי כאן. מאחר שיש בו לאו של תורה בודאו. מדוע לא גזרו על ספקו. כדרכם ז"ל. לעשות משמרת. וכמצוה עליהם. אע"פ שספק זה קל. גם אנינות יש בה חשש כפול. דילמא אגב מרריה קנגע נמי. עמ"ש בס"ד רפ"ח דפסחים. והרי יש כאן איסור טומאה ואנינות. וצ"ע.

משנה ג

חלת ע"ה שתיקן לו גבל חבר ורוצה ליתנה לכהן חבר פטור מלעשר עכ"ל הרע"ב ז"ל. רוצה לומר כהן המקבלה ממנו פטור מלעשרה דמאי (והיינו ע"פ דיבורו של ע"ה שאומר שעישר אותה עסה. משום דבחלה ודכוותה האמינוהו אע"ג דבעלמא לא מהני דאינו נאמן על הדמאי. כן כתב הרמב"ם ז"ל בחבורו [בפ' י"ג מהל' מעשר הל' י"ד]) אעפ"י שבודאי טבל צריך להפריש תרומה ומעשרות אף מן החלה כדכתב הר"ש בפ"ה [משנה א'] דמכילתין בשם הירושלמי. בדמאי הקלו אי מטעמא דרבי יוחנן אי מטעמא דר"א דאימת קדשים עליו.

וצריך שתדע שהנראה אלי והעולה בידי אחר עיון רב הוא זה. שר"י ור"א לא נחלקו בסברא דאימת קדשים עליו. גם לא באופן עשיית עסת החלה רצוני דלד"ה מיירי בעושה בטהרה. דנ"ל ודאי כ"ע לא פליגי דבעינן דווקא שיעשה בטהרה. ואף ר"א מודה בהא דמידי הוא טעמא דידיה אלא משום דאימת קדשים עליו ואינו נותן לכהן דבר שאינו מתוקן. הא לא שייך אלא בעושה בטהרה שמאכילה לכהן וירא להאכילו קדשים שאינן מתוקנים. אבל בעושה בטומאה דלשרפה אזלא החלה. ודאי דליכא למימר הכי. והא חזינן נמי דאין עליו אימת קדשים מאחר שעושה אותן בטומאה. אלא ע"כ ר"א מודה בהא וכי אמרה למילתיה בעושה בטהרה דווקא הוא דקאמר:

ר' יוחנן נמי עד כאן לא תאמר היא הדא היא הדא. אלא בעושה בטהרה מחמת אימת קדשים שעליו. אבל בעושה בטומאה או בלוקח תבואה מע"ה ועשאה עסה. כיון דלא שייך בכה"ג טעמא דאימת קדשים. אפי' ר"י מודה דלא היא הדא היא הדא שגם החלה אינה פטורה מן הדמאי וכמו שנבאר עוד בעזה"י (ודלא כהר"ש ז"ל בחלה פ"ד [משנה ו'] כאשר יבוא בסמוך) ובעושה בטומאה נמי אינה פטורה לר"י. דהא חזינן דליכא עליה אימת קדשים:

והכא במאי קמיפלגי בלוקח עסה מע"ה ולא הפריש ממנה חלתה. אם הלוקח המפריש מחויב להפריש דמאי גם על החלה או לא. דר"א סבר משום דאימת קדשים עליו הוא דהקלו בחלת ע"ה. והיינו דווקא כשע"ה עצמו מפרישה ע"י גבל חבר דחזינן דאימת קדשים עליו פטור מן הדמאי:

אבל ע"ה שעשה עסה למכור ובא חבר ולקחה ממנו עד שלא הופרש חלתה ממנה. כה"ג לא אמרינן אימת קדשים עליו שאפי' עשאה ע"י חבר לא מהני לפוטרה מן המעשרות. דאכתי לא הוה אימת קדשים עליו. שהרי לא הפריש חלתה. ואמרינן כי היכי דלא חייש להפריש החלה מן העסה. לא חייש נמי להוציא ממנה תרומה ומעשרות. והא דקעביד לה ע"י חבר כי היכי דלקפצו עלה זביני דגם חברים יקנוה ממנו. מיהת אדמאי לא מהימנינן ליה משום הכי. דמ"מ לא נפיק מחזקת ע"ה במה שעשאה בטהרה. שלא נתכוין אלא להשביח מקחו שימצא לוקחים רבים:

ור"י דקאמר היא הדא היא הדא דלא גזרו על דברים הללו לא משוי לה כהילכתא בלא טעמא. אלא משום דס"ל כיון דטרח לעשותה בטהרה. אמרינן נמי מעשיה מוכיחין ומחשבתו דע"ה ניכרת דאימת קדשים עליו לפיכך עשאה בטהרה. והיא הדא שאפילו לקח עסה מע"ה פטורה דאגב דמהימן אטהרת קדשים מהימן נמי אדמאי שלהם. ולא חייש למיעוטא דאע"ג דאיכא למימר דהאי דעביד הכי כי היכי דלשכח אינש טובא דזבני מניה. אפ"ה לא שכיח כולי האי שיוציא ע"ה מעותיו על זה בשכר גבל. ובר מהא איכא טעמא אחרינא להא דר"י. מ"מ בהא בלחוד הוא דפליגי:

אבל עשה בטומאה אפי' חלת ע"ה עצמו שוין שאינה פטורה. שאפילו לר"א הרי אין אימת קדשים עליו. ור"י ליה היא הדא אלא בעושה בטהרה דווקא כדמפרש אליביה בירוש' בהדיא דבהכי איירי מתני'. וה"ה בלוקח תבואה מע"ה ועשה ממנה עסה שאין החלה פטורה ממעשרות אליבא דכ"ע. דלא מהני מה דעבד לה חבר בטהרה לאפוקה מחזקת דמאי. אלו דברים ברורים ומאירים בעזה"י:

ובזה פתחנו שער גדול כפתחו של אולם להבין המשניות כולם שראינום בענין זה ויש בהם מבוכה גדולה ודלת ההבנה נעולה. לפי מה שכתוב בפירושו של הר"ש ז"ל. דבריש פ"ה [משנה א'] אמאי דפריך התם בירוש' וחלה חייבת בדמאי ממתניתין דהכא. כתב שם הר"ש ז"ל והיה יכול לחלק בין הפרישה ע"ה להפריש' חבר וכה"ג מחלק ר"א לעיל. אלא משום דסוגיא זו כר"י עכ"ל:

ולענ"ד לא הבנתי זה דהיכי איכא לאוקמה להיא בהפרישה חבר אפילו אליבא דר"א דבמאי קמיירי אי בנחתום חבר נמי. א"ה קשיא אדפריך מדיוקא קלישא. אדרבה תקשי ליה טפי אליבא דר"א דאפי' חלה גופה לא ליבעי לאפרושי אי לוקח מנחתום חבר איירי (והו"ל להר"ש ז"ל למידק כה"ג) דהא איהו ז"ל גופיה כתב בחלה פ"ד [משנה ו'] דאפי' ע"ה לא נחשדו עליה כמו שלא נחשדו על תרומה גדולה לפי שהיא במיתה וכן החלה היא כמותה לענין זה. כ"ש חבר דחזקה שאינו מוציא דבר שאינו מתוקן מתחת ידו [פסחים ד' ט'] שאפי' החלה עצמה לא היה צריך להפרישה אי בלוקח מנחתום חבר עסקינן. ובמעשרות דחלה עצמה פשיטא דלא מיחייב. ואי בלוקח מנחתום ע"ה משתעי התם דבהכי הוי מצי לחלק אליבא דר"א דבכה"ג חייב. א"כ היינו נמי דקמשני הירוש' אלא כר"י כאן בעושה בטומאה כאן בעושה בטהרה. ומשמע דשם בפ"ה בנחתום ע"ה קמיירי כדנימא בסמוך בס"ד. ולא ידענא לפ"ז מנ"ל להר"ש דהך שינויא לא אתי אפי' אליבא דר"א. דהיינו הך דהיה יכול לחלק דקאמר הר"ש ותירוץ זה עולה לשניהם:

וזה שלא כדברי הר"ש בפ"ב [משנה ב'] דמייתי נמי להך שינויא דר"י. וכתב ותימה מאי קשיא ליה דהכא בנחתום חבר והתם בלוקח מנחתום ע"ה. וצ"ל דמשמע ליה דנחתום דהכא ודהתם שוין בנחתום חבר עכ"ד. (וזה בהפך מדברי התוספות פ"ק דיומא [ד' ח' ע"ב ד"ה תנן] דבריהם תמוהים לענ"ד. ידקדק המעיין במה שכתבתי שאין לי להאריך יותר) וא"א לשמוע דבר זה שכתב שם דהכא והכא בנחתום חבר וכאן בעושה בטומאה פירוש בחבר שלקח פירות מע"ה שהוכשרו ונטמאו:

והוא תימה גדולה דא"כ לאו חבר הוא דהא תנן בפרקין [פ' ב' משנה ג'] אינו לוקח מע"ה לח. ואי עושה בטומאה אטו חבר קרי ליה ר"י בתמיה. הרי שהדברים בתכלית הערבוב והבלבול וההסתבכות רב מאד:

(**וא"ל** דחבר דהר"ש בנאמן על המעשרות ולא על הטהרות מיירי. דהא הר"ש חבר נקט ואתא והאי לאו חבר הוא. ותו נ"ל פשוט דאע"ג דהנאמן על המעשרות אינו צריך להיות נאמן על הטהרות. היינו דווקא אטהרה דחולין דאע"ג דאסור לגרום טומאה לחולין שבא"י. אפ"ה לא מפסיד בכך נאמנותו על המעשרות. אבל לטמא קדשים בידים לא.

דאי חזינן ליה דמטמא תרומה וחלה. ודאי דתו לא מהימן לגמרי אפי' על המעשרות. ואע"ג דהחולין כבר נטמאו ביד ע"ה. הא לא קיי"ל כר"ע דרפ"ב דחלה [משנה ג'] אלא יעשנה קבים ואל יעשנה בטומאה):

ותו איכא למידק היכי ניחא ליה להר"ש בשינויא דר"י כאן בטומאה כאן בטהרה. וליקשי הר"ש במשנת הנחתומים לא חייבו אותן וכו' דפ"ב [משנה ד'] נמי. כדדייק ריש פ"ה מדקתני כדי תרומת מעשר וחלה משמע שהחלה עצמה מתוקנת מן המעשרות. וקשיא דר"י אדר"י דהא בפ"ב [משנה ד'] תנן נמי כה"ג הנחתומים חייבו אותן להפריש כדי תרומת מעשר וחלה דמשמע נמי הכי (מדקתני כדי תרומה ברישא דמהכי קדייק נמי בפ"ה [משנה א'] ודוק) שחלה עצמה צריכה תיקון. ואי עושה בטהרה הא אמר ר"י היא הדא היא הדא. שאפי' לקח מע"ה פטורה החלה. ואפי' תימא דבפ"ב מיירי בלוקח תבואה מע"ה. הא שמעינן ליה להר"ש אליבא דר"י לא שני לן דאפי' הלוקח תבואה מע"ה. ועושה ממנה עסה החלה פטורה. דאהא נמי אמר ר"י היא הדא כדכתב הר"ש במס' חלה פ"ד [משנה ו']. א"כ לא משני ר"י מידי:

איברא לפום מאי דפרישנא בס"ד הכל ניחא ולית בה ספיקא דמתני' דהכא נמי דיקא. דהנחתומים שחייבו אותן חכמים להפריש תרומת מעשר וחלה בנחתום חבר עסקינן התם. והיינו דשני ר"י כאן בעושה בטהרה דחבר ודאי עושה בטהרה הוא. ובלוקח תבואה של דמאי מע"ה איירי. דר"י בהא מודה שחלתו אינה פטורה כדאמרן. משו"ה מיחייבי הנחתומים לתקן דמאי ולהפריש החלה. ואף היא עצמה צריכה להתקן שאינה נפטרת בכה"ג כדלעיל. וחבר צריך לעשר את שהוא מוכר:

ברם בפ"ה בעושה בטומאה איירי. דהיינו ע"ה בלי ספק מאחר שעושה בטומאה שאפי' לוקח פירות טמאין מע"ה איננו חבר כדכתיבנא לעיל (כ"ש המטמא תרומה וחלה בידיו דאליבא דכ"ע ע"ה הוי ודוק) משו"ה לא מהימן גם אהפרשת חלה. דכיון שעושה בטומאה לא מיבעיא דמחשד חשיד על הדמאי. אלא אפי' חלה דחמירא כי תרומה ששתיהן במיתה. אפ"ה לא מהימנינן ליה עלה. דלא דמיא לתרומה דמצי להפרישה בטהרה ביבש. משא"כ בחלה שחיובה בא משיטיל את המים שנטמאה העסה. הורע כחה אצל ע"ה שאינו נאמן עליה בעושה עסה בטומאה מדלא זהיר בה. ולכן הלוקח חייב להפרישה ולהוציא מעשרות על העסה כולה. חוץ ממעשר שני שפטרו בנחתומין מטעם שארז"ל ביומא [ד' ט' ע"א] וזה ברור מאד:

והשתא שינויא דר"י התם בפ"ה ובפ"ב דלקו' אתיא ככ"ע. ור"י תרגמה נמי אליבא דר"א. דלר' אושעיא נמי לא מצינן לחלק בין הפרישה חבר ולאוקמה להההיא דפ"ה בהכי. דמ"מ

היכי מיירי התם אליביה. אי בעושה בטומאה הא לאו חבר הוא. ומאי איריא דמפרישה חבר לעצמו. אפי' הפרישה ע"ה לית ליה לר"א דאימת קדשים עליו כי לא עביד להו בטהרה וחלה עצמה צריכה תיקון כדפרישנא. ואי בעושה בטהרה הא שמעינן ליה לר"א דאימת קדשים עליו בסתמא. וכ"ש כשעושה בטהרה דלית דין ולית דיין. דאפי' להר"ש אליבא דר"א לא ליבעי אפי' לאפרושי חלה לחודה דהא מהימן עלה כ"ש לתקוני לה מן הדמאי נמי. ובנחתום חבר נמי לא מצית לאוקמה דחבר אינו מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן. ונחתום חיובי מיחייב לעשר ולתקן הכל לא הלוקח הא ע"כ בנחתו' ע"ה איירי התם:

ותו אכתי ההיא דפ"ב לא מיתרצא דההיא ע"כ בנחתומין חברים מיתוקמא דצייתי לן ועבדי מה דחייבינהו חכמים. ואי בטומאה (בר ממאי דאמרן דלא הוי חבר) מ"ש הך מהא דפ"ה דלוקח מפריש. והכא נחתום:

אלא מאי אית לך למימר פשיטא דלר"א נמי ההיא בעושה בטהרה. ודפ"ה בע"ה דעושה בטומאה מוקי לה ר"א וכוותיה דר"י. דטעמיה דר"א לא שייך בנחתומים בין דפ"ב בין דפ"ה. דהכא בחבר עסקינן ולא שייך טעמיה דאימת קדשים. והכי נמי לית להך טעמא בלוקח תבואה מע"ה. והתם נמי במוכר ע"ה העושה בטומאה עסקינן דלית ליה לר"א כה"ג טעמא דאימת קדשי'. וניחא ליה תרווייהו מתניית' דמשנה ראשונה משו"ה חלה עצמה חייבת בדמאי וכן השנייה מה"ט חייבת. משום דבתרוייהו אזיל ליה טעמא דאימת קדשים. אלא שבראשונה אמרו מוכר מפריש דמיירי בנחתום חבר. ובאחרונה לוקח מפריש דהנחתום ע"ה. והכא והכ' ממ"ש פטירי מטעמא דגמר' דילן מתוך שפרהדרין חובטין אותן. הדין הוא תריצתא דמילתא אליבא דר"א. כדמשני ר"י כאן בעושה בטומאה כאן בעושה בטהרה:

ור"י אע"ג דפליג עליה ואמר היא הדא היא הדא וס"ל דאפי' לוקח עסה מע"ה חלתה פטורה מן הדמאי. כי קאמר למילתיה עושה בטהרה ע"י חבר דבהכי אוקימנא מתני' דהכא אליביה ומשום מגו כדפרישית. משא"כ בפ"ה דמוקי לה בע"ה העושה בטומאה אפי' לר"י לא מהימן לא אחלה ולא אדמאי. ודברים הללו מחוורים כשמלה חדשה. ברורים וחלקים כמראה הלטושה. ואפי' בדקינן לה בשמשא. לא משכחינן מורשא:

ומה מאד נפלאתי על גדולת מעלת הגאון הר"ש ז"ל [בפ' ה' משנה א'] בזה מי הכריחו ליכנס לכך ולחלק בין השוים בדבר זר במ"כ שהחבר יעשה בטומאה. ואי משום לישנא דתלמודא דעושה בטומאה ובטהרה קשיתיה. דהו"ל למימר כאן בחבר כאן בע"ה. וכן

כתב הוא ז"ל בפירושו בפ"ב [משנה ד'] וז"ל ותימה מאי קשיא ליה דכאן נחתום חבר ושם נחתום ע"ה:

ואין כאן תימה כלל שהדבר ברור מאד דלא הוי מצי לשנויי הכי לגמרי אליבא דר"י. לפמ"ש הר"ש ז"ל עצמו דהא אית ליה לר"י היא הדא שאפילו לקח עסת ע"ה החלה פטורה ומאי מהני אי הוה מתרץ כאן בע"ה. הא ס"ל בלוקח מע"ה נמי לפטורא. לפיכך הוכרח לומר כאן בעושה בטומאה כלומר דאע"ג דע"ה הוא ובהכי איירי התם בלי ספק. מ"מ אי הוה עושה בטהרה (ר"ל ע"י חבר) אפ"ה מיפטרא. אלא הכא במאי עסקינן בע"ה העושה בטומא'. ור"י לא פטר ללוקח מע"ה אלא בשעשה ע"ה עסתו ע"י חבר בטהרה. דבהכי מוקי לה ר"י הך דהכא כדאייתי הר"ש ז"ל גופיה. וא"א לי לצייר איך נעלם זה מהר"ש ז"ל. על כן לבי אומר לי שלא יצא דבר זה מפה קדוש הר"ש ז"ל. אולי איזה תלמיד טועה כתבו על הגליון שהדבר מוכרח בעצמו ואין לנטות ימין ושמאל כמבואר למעיין מעט:

אחר שבירר נו כל זה מעתה נחזור עמ"ש בתי"ט בזה"ל ולכאורה מוקמי להו הכא בשתיקן לו גבל חבר כי היכי דלא תקשי אדפ"ה דלוקח מנחתום מפריש אף חלה (לשונו זה מוטעה ויש לתקנו וכצ"ל מפריש אף מן החלה ודוק) וכו'. אלא שממה שפירשו אוכיח דמפרשי למתני' אליבא דרבי אלעזר (גם כאן הלשון משובש וטעות המדפיסים היא שצ"ל ר' אושעיא והיה כתוב בר"ת ר"א. וכן בכל הדבור צריך לתקן כן) וכו'. הילכך נראה שמה שמפרשים בכאן שתיקן לו חבר דאל"ה החלה טמאה עכ"ל:

ולא אוכל לדעת כוונתו מה תקן בזה דהא איהו ז"ל קאי בשטת הר"ש דפ"ה דלקמן דאליבא דר' אושעיא לא הקשה דהכא בהפרישה ע"ה. ולעולם אפי' עושה בטומאה פטורה. ולפ"ז כי הויא טמאה מאי הוי. אי משום דאסורה באכילה. אטו בהיתר אכילה עסקינן הכא. הא לא קמשמע לן הכא אלא לענין הדמאי שפטורה מחמתו ותהוי נמי טמאה. מי לא מיבעי לתנא לאשמועינן כה"ג דחלה פטורה אע"ג דהעסה חייבת בו. דהא פשיטא דאין חילוק לענין מעשרות בין פירות טמאין בין טהורין. כמו שאין חילוק גם בעסה שחייבת בחלה אף על פי שנטמאה:

ואי משום דבלא"ה הרי היא חלה וניתנת לכהן להסקה. מהיכי תיתי לחייבה בדמאי דלענין מאי ניבעי לאפרושי לתרומת מעשר ממנה. אי משו"ה לא איריא דא"כ בטהורה נמי נימא הכי ויאכלנה כהן כולה בטהרה. דהרי קדושת חלה ותרומה אחת היא:

ונשמעינה מהדא דפ"ה דדייקינן שחלה עצמה צריכה תיקון אע"ג דאוקימנא לה בעושה בטומאה. הא קמן דאפילו טמאה צריכה תיקון מן המעשרות. ואין לומר דהתם הא

דצריכה תיקון הוא כדי לתקן שאר העסה. דאי משום הא לא אצטריך דודאי העסה כבר מתוקנת היא בין הפריש החלה קודם ואח"כ המעשרות בין להפך. שהרי הופרש ממנה חלתה ומעשרות הראויים לה ודוק היטב שאין ספק בכך.

אלא מאי אית לך למימר לעולם צריך להפריש המעשרות מן החלה בין טמאה בין טהורה כדי לקיים מצות המעשרות. וה"ה למעשרות שצריכין תיקון מן החלה כדאיתא בירו' חלה לא תאכל עד שיוציא עליה מעשרות. מעשרות ותרומה לא יאכל עד שיוציא עליהן חלה. ואפי' הולכין להסקה צריך לקיים מצות הפרשה. ותו דנ"מ נמי משום מעשר דשאר כל אדם חייבין להפרישו מן הדמאי אע"פ שהנחתומים פטורים ממנו. והכא בכל אדם מיירי. ועוד שיש חלה דרבנן שנאכלת לטבול יום מה שאין כן בתרומה. עכ"פ אין ספק שצריך לתקן הטמאה כמו הטהורה. א"כ מה נפקא מנה אי נמי טמאה היא הא צרי' לאשמועינן דפטורה מן הדמאי. על כן אין הבנה לדברי בתי"ט הללו:

אמנם מה שפירשו המפרשים כאן בגבל חבר לפום מאי דפרישנא אתי שפיר. דודאי צריך לומר כן דגם ר' אושעיא הכי ס"ל. דאל"כ אינה פטורה חלתו של ע"ה אפי' הפרישה הוא עצמו. דלא אמרינן אימת קדשים עליו כי עביד לה בטומאה. ואעפ"י שלפי שיטת הר"ש ז"ל בפ"ה א"א לומר כן הוא הדבר אשר דיברתי שהלשון הכתוב שם בפירושו אינו ממנו ז"ל. רק איזה גליון מתלמיד א' שלא הבין דעתו. שהרי כאן סותר מ"ש שם. אבל דברים שאמר כאן הן הן הדברים שנאמרו למשה בסיני ואין לזוז מהם בשהם נכונים מאד. וביותר לפי מה שהכרחנו חיוב אמיתותם ושכל המשניות הנזכרות והנאמר עליהם בירו' מסכימי' לדעת זו והכל מתוקן יפה. כל אמרת אלוהי צרופה:

משנה לחם

הלוקח לזרע הכא בלוקח תבואה גמורה טבולה למעשרות עסקינן. דכה"ג בודאי חייב לעשר. אפילו אליבא דר"ע דספ"ק דפאה. דהא מודה אחר שימרח.

משנה לחם

מכזיב ולהלן עמ"ש בס"ד רפ"ו דשביעית.

משנה לחם

פטור מן הדמאי הא מן הודאי. חייב. **ומילתא** דפשיטא היא. דהא לפחות דין סוריא הוא. מכזיב ולהלן. ע"ש. ובפירוש אמרו פ"ז דגטין. שחייבת במעשר כא"י. וכן שנינו שלהי חלה. הקונה בסוריא כקונה בפרורי בירושלם. ואצ"ל מה שהוא בא"י ממש. אלא שאינו מכבוש עזרא כבית שאן וחברותיה. דעדיפי מסוריא בלי ספק. כמ"ש בחי"ג בס"ד בפ"ק דחולין. ובגדר ישוב א"י (במו"ק א"ח סש"ו) **שמא** יש לדרוש סמוכין בשתי בבות הללו. והכא אדלעיל קאי. משום דתני הלוקח לזרע כו' פטור. דוק מנה. הא לוקח לאכילה. חייב. עלה קאי. כלומר הני מלי בא"י גמורה. אבל מכזיב ולהלן. שדינה כסוריא

מד"ס. לחייב במעשר של ודאי. היינו בתבואת זרעו של ישראל בעל הקרקע. אבל בלוקח דמאי גופיה (דהוי דרבנן אף בא"י) בסוריא פטור בכל גוונא.

משנה ד

משנה לחם

ומברכין עליו בה"מ. מסיים הר"ש דטעונה כוס. **נראה** שכוונתו בזה ליישב הלשון לפי פירוש זה. דאבה"מ קאי דווקא. ומשום דמדאורייתא הוא. אבל ברכת הנהנין שלפניה. דמדרבנן היא. אינו מברך. אי הכי הול"ל ומברכין לאחריו. מאי עליו דקאמר. משמע לפניו. ורצה לתקן זה. דעליו אכוס קאי. שאם היה כוס של דמאי. מברך עליו בה"מ. היינו עליו. כדרך הלשון בכמה מקומות. **ולפ"ז** י"ל דמברך עליו גם ברכת היין לפניו. וה"ק. מתוך שצריך הוא לכוס של ברכה. מברך עליו בה"מ של תורה. וממילא מברך על היין לפניו. **או** דילמא אין הכי נמי דלא מברך אלא בה"מ דאורייתא. ואינו מברך על היין כלל. לפירוש זה הראשון. ועיין פירוש שני בהר"ש.

פרק ב

משנה א

ואלו מתעשרין דמאי בכל מקום. כ' הר"ש אפי' מכזיב ולהלן. גם הרמב"ם פירש בין בא"י בין בח"ל. וז"ל בתי"ט. וא"כ פירות א"י שיצאו לח"ל חייבין בתרומות ובמעשרות. ובחיבור פסק [בפ"א מהל' תרומות הל' כ"ב] דפטורים אפי' מדבריהם עכ"ל:

ולדבריו צ"ל דהכא בפלוגתא לא קמיירי כי היכי דלא תיקשי דברי הרמב"ם בפירושו וחיבורו אהדדי. אלא לאו משום דהכא לא נחית לפלוגי בין א"י לח"ל דפליגי בה תנאי בפ"ב דחלה [משנה א']. ותנא דידן אשמועינן דהני חייבין. למר כדאית ליה אפי' בח"ל. ולמר בכל מקום בא"י דווקא. ולא תידוק מהכא מידי דס"ל בפירו' שיצאו לח"ל חייבין. דמתני' דהכא תיתי ככ"ע. ולא מצינן למימר דהתם בחלה מדאו' פטורין. ואפ"ה רבנן גזור עלייהו. והכא מדרבנן הוא דחייבין אפילו בדמאי. דהא הרמב"ם אפילו ודאי לגמרי פטר בח"ל אף מדבריהם:

איברא דלהר"ש איכא לשנויי דשאני הני דמתוך חשיבותן ניכרין שאין כיוצא בהן בח"ל. לפיכך גזרו עליהן אפילו דמאי. ולא תשמע מנה מידי לשאר כל הפירות הבאין מא"י לח"ל. ודילמא אף הרמב"ם אית ליה הכי ומחלק נמי כה"ג:

ואיכא למידק שאר פירות נמי אמאי פטורי אפילו מדרבנן אטו מי גריעי מפירות ח"ל עצמן דמצינו דחייבין כדמשמע מאיסורייתא דחרדלא וכמה דוכתי כדאייתי הר"ש בפרק קמא דמכילתין. ואפי' למה שפירש שם הר"ש בשם ר"ת [פ"א משנה ג'] דפירות ח"ל

בודאן דווקא הוא דגזר לא ניחא. דהא להרמב"ם אפי' בודאי פטורין פירות א"י שיצאו לשם. ומי לא עדיפי מפירות ח"ל עצמה דמחייבי בודאי כדאמרן:

ונ"ל ליישב דהא דחייבין פירות ח"ל מדבריהם אינו אלא בנתמרחו ביד ישראל. ודפטרינן פירות א"י שיצאו. בדיגון גוי איירי. דאע"ג דבא"י מיחייבי [ניטין ד' מ"ז ע"א] דאין קנין לגוי בא"י לפטור מן המעשרות. היינו דוקא בדוכתייהו. אבל לכשיצאו מיפטרי דאפי' דישראל מדאורייתא מיהת מיפטר משום דרשה דשמה. ודגוי כי נפקו להו אפילו מדבריהם לא גזרו בהו דלא דמו לשל ישראל בח"ל. ושמא לפי שרוב הפירות היוצאין מא"י של גויים הן. פטרום לגמרי דאזלינן בתר רובא:

ולא תקשי ממתני' דידים [פ' ד' משנה ג'] דאשכחן מצרים ובבל ועמון ומואב דחייבין במעשרות. והרי הם ח"ל ממש. שאין דנין ממעשה ישן מעשה זקנים ונביאים. ואותן מדינות קרובות מאד לא"י. משא"כ של שאר כל ח"ל שמא פטור לגמרי. ואפילו למאן דמחייב בכל מקום מדרבנן דווקא בשל ישראל דמיחלף בטבל גמור בא"י. ולא בשל גוי וה"ה בפירות א"י היוצאים לשם דפטורין אפילו מדרבנן. גם בודאי דלא מיחלפי כדאמרן ודמתני' דחייבין אפילו בדמאי. אי בעית אימא משום מינכרי גזרו בהו בכל ח"ל נמי. או דילמא ה"נ לא גזרו עלייהו אלא ביצאו לארצות הקרובות כסוריא ועמון ומואב. ואצטריך לאשמועינן משום דקמ"ל דאפילו ספיקן חייבין ומתעשרין דמאי בכל המקומות הנז'. ושמא אפילו בידוע שהן מירוח הגוי ודוק היטב:

משנה ג

משנה לחם

ולא מארחו בכסותו וא"ת וכי יארחנו ערום. **דוק** הכי. אבל מארחו אצלו בכסות של חבר.

משנה לחם

מ"ש תי"ט בד"ה להיות חבר. וא"ל ולחלק כו' דהא דא"צ לקבל טעמא מפני שאנו מאמינים לו. וא"כ הרגל למה. **זו** אינה סברא. שהרי אפי' כ"ג היה צריך הרגל תחלה שלא יטעה. כאותה ששנינו. כל ז"י הוא זורק ומעבירין לפניו אילים כו' כדי שיהא מכיר ורגיל. כ"ש שיש לחוש במי שאינו מדקדק ולא מכיר עד עתה. שלא ישכח לפרוש ולהזהר מע"ה. שהיה רגיל עמו עד הנה. הלא ודאי צריך הוא חנוך תחלה.

משנה לחם

שם בתי"ט. אע"פ שת"ח צריך קבלה (א"צ הרגל) כו'. כך צ"ל.

משנה ד

הנחתומים עיין מ"ש לעיל פ"א מ"א בס"ד דשם תמצא מבואר ענין משנה זו באריכות כל הצורך בעזה"י:

הסיטונות כוונת הרע"ב פשוטה דשמעינן במתני' תרתי גווני משפיעין במדה גסה. אשמעינן סיטונות שאינן בעלי שדות עצמן ואינם אלא לוקחים מבעלי תבואה בני הכפרים דאפ"ה הו"ל דין משפיעין במדה גסה. ותו קמ"ל מוכרי תבואה שהן האיכרים בעלי הקרקעות עצמן שהתבואה שמוכרין גדלה בשדותיהם. אע"פ שאין להם הרבה כל כך כמו הסיטון שהוא הסוחר הגדול. מ"מ יש להם דין הנז'. דחנוונים מיהת לא הוו ודוק:

פרק ג

משנה א

ר"ג הי' מאכיל את פועליו דמאי. אע"ג דכתב הרע"ב אין הל' כר"ג. גראה ודאי דלאו משנה שאינה צריכה היא. וח"ו לומר שהתנא נתכוין לספר בגנותו של ר"ג. (דלא דמי להא דתנן התם [שבת ד' נ"ד ע"ב] פרתו של ראב"ע היתה יוצאה ברצועה שבין קרניה. דהתם כדקתני טעמא בהדיא שלא ברצון חכמים. ואמרינן עלה לא פרתו הוא. אלא מתוך שלא מיחה בשכונתו. וקמ"ל דמי שיש בידו למחות ואינו מוחה נתפש ע"י כך. מיהא ראב"ע גופיה לא עביד מידי חלילה. ולא עבר על דברי חבריו וק"ל. משא"כ כאן דר"ג איהו ניהו דעבד שלא כהלכה לכאורה ולא אשמעינן תנא מידי. א"א לומר כן. וכ"ש בר"ג דנשיא היה ועשיר וחסיד גדול. ואשכחן ביה דמופלג במדות חסידות וותרנות הוה בפ' הריבית [בבא מציעא ע"ד ע"ב] ואדרבא אמרינן בעלמא מעשה רב בכה"ג:

לכן נראה יותר נכון דר"ג לא עביד דלא כהילכתא. וסעודתן שהיה חייב להן כפי מנהג המדינה פשיטא שלא היה נותן להם דמאי. לא נצרכה אלא להעדפה ר"ל יותר מכדי חיובו. אי נמי מקום שנהגו שלא לזון כלל הוה. ולא היו עושין אלא בשכרן בלבד. ור"ג בתורת צדקה הוא דיהיב להו ושרי. וקמ"ל דלא תימא אתי לאחלופי בפועלים דעלמא שסעודתן על בע"ה. דסברי נמי דשרי להאכילן דמאי. להכי אצטריך למימרא דלהא לא חיישי' ושרי כה"ג. אע"ג דכשחייב במזונותיהן קיי"ל דאסור כדכתב הרע"ב. משום דפורע חובו בדמאי. מ"מ ר"ג כדינא עבד והילכתא היא ולא משנה שאינה צריכה:

ובמאי דכתיבנא יש ליישב דקדוקו של הרמב"ם במשנתינו דתני מאכילין ולא קתני אוכלין. ונ"ל דהיינו טעמיה דאוכלין פשיטא וכ"ש הוא דאם הן עניים שאין להם מה לאכול כ"א דמאי צריכא למימר דפטורין מן הדמאי דכעין פקוח נפש הוי ואפילו דבר איסור גמור מותר אם גבר עליהן הרעבון. כ"ש דמאי שאינו אלא חומרא דרבנן דמן התורה שרי. משום דרוב ע"ה מעשרין [שבת ד' י"ג ע"א] ובמקום צערא ודאי לא גזור.

אלא מאכילין איצטריכא ליה. דמשמע שמאכילין אותן אע"פ שאין צריכין כל כך מפני הרעבון. רק שאחרים מאכילין אותן לשבעה יותר מכדי צרכן. (דכשהעני אוכל משלו אינו אוכל כדי שביעה. רק להחיות נפשו בצמצום) דאפ"ה שרי:

משנה לחם

עמש"ל מ"ב פ"ו דפאה.

משנה לחם

והרוצה לתקן יתקן ערע"ב בשם פיר"מ. אבל הפירות שבאו לידם. חייבין הם לעשרם. **שמעתי** ולא אבין לו. כי אם חייבין הם. אין הדבר תלוי ברצון. ותנא הרוצה קאמר. נתן הדבר לבחירה. והרי פירושו של ר"מ מבואר הסתירה גם מ"ש שאם נפל לאחד חלק טוב ובאו ברשותו כו'. נגלה הבטול. מאותה ששנינו מפנין דמאי. וק"ל.

משנה ב

משנה לחם

לא ישליך עד שיעשר כתב הר"ש בירושלמי לא נמצא עושה תקלה לבאים אחריו. פירוש שיסברו הכל דמאי ויפרישו ממה שתיקן זה. שהוא פטור. על השאר שהוא חייב. **לא** נתברר לי מה הוקשה לו. שאם יסברו שהוא דמאי. לא יבואו להפרישו על הודאי. ולא על הדמאי. שיפסידו בחנם. ויצטרכו להפריש שנית. **ושמא** ט"ס יש בפירוש הר"ש. וצ"ל שיסברו שהוא ודאי. **וגם** צ"ע. מהיכא תיתי ניחוש לטועים. כי לכאורה הנמצא. ספק הוא. ודין דמאי יש לו לכל דבר. דאטו מי גרע מפירותיו של ע"ה. כ"ש הני דאיכא למימר נמי דילמא מחבר נפל. **וי"ל** דגרע ודאי מפירות ע"ה. דהא קאמר דמתוקנין הן. ורוב ע"ה מעשרין. ובנמצא ליכא למימר הכי. דאפילו תימא מחבר נפל. אכתי לית ליה חזקת מעושר. דילמא מקמי דמטי לחיוב מעשר. נפל מניה בדרך הליכתו משדה לבית. שלא נתחייב לעשר עדיין. **וכ"ש** דהא איכא למתלי נמי ברובא דעלמא. דע"ה נינהו. ורוב הפירות והתבואה משלהם היא. שהם עובדי האדמה. וסמוך מעוטא דאין מעשרין. לחזקת הפירות. משו"ה בודאי סתם פירות הנמצאים בדרך. בחזקת טבל הם. וכדתנן בסמוך לא יצניע עד שיעשר. **ותירוצא** דהירושלמי. לא נתחוור לנו כלל. ובתי"ט העתיקו ולא פירשו לנו.

משנה ג

משנה לחם

המוצא פירות עמש"ל מ"ב בס"ד. **ועדיין** צריך לפרש דאינו מעשר אלא דמאי. וצ"ע.

משנה לחם

לא יחזיר עד שיעשר דמכי אגבהינהו נעשו שלו. **וא"ת** כיון דהגבהה קונה בכל מקום. היאך יכול לחזור בו. **דילמא** איירי שהמוכר אינו מקפיד ומוחל. ובדררא דממונא לא עסקינן הכא. לפיכך קיצר. וקמ"ל דאפ"ה לענין איסורא הוו כשלו. **א"נ** לענין קנייה אה"נ לא נתחייב. דמיירי בדלא אמר ליה

משוך וקני. וכיון דסתמא אגבהינהו. ואורחייהו דאינשי לאהדורי זימנין טובא. משו"ה לא גמר ומקנה. ואפ"ה לענין איסורא חמור.

משנה לחם

בתי"ט ד"ה שאינו מחוסר. עיין שהאריך בדבר פשוט. **וי"ל** בו דבר הגון. כי גם תתחסר בחי"ת. כמשמעו בלי או. ג"כ יש לו מקום. לפי שאמרו מלח ממון חסר. הרי שעכ"פ צריך הממון להתחסר באופן אחד. ומוטב שיתחסר במעשר. שהוא מלח שלו ומקיימו. ממה שיתחסר בזולת.

משנה לחם

ער"ש שהביא תוספתא. בן חבר שהוה הולך אצל אבי אמו ע"ה. **משמע** שלא היה ת"ח חושש. לישא בתו של ע"ה. אע"ג דאמרינן בפ' א"ע. ולא ישא בתו של ע"ה ועל בנותיהן ה"א ארור שוכב עם כל בהמה. **י"ל** שאם נשא אותה מחמת דוחק. מ"מ לא הפסיד חזקת חבר בכך. **מיהו** במתניתין הכא. לא תני לה בהדי מילי דהמקבל עליו להיות חבר. ש"מ דלית לן בה בדיעבד (או מחמת דחק. דהוי כדיעבד) והיינו משום דאין מתנאי החבר אלא שיזהר מטומאה. ועל אשתו יוכל להשגיח להזהר מטומאתה. **והיא** דפא"ע לא משום לתא דטומאה נגעו בה. אלא משום פריצותא. דכוותה איתא בפכ"מ גבי יושבי צריפין. ועל נשותיהן אומר ארור שוכב עם כל בהמה. וכדמפרש התם. **יוצא** דידן בשאר מילי דת"ח לא קאיירי. כדאמר לר"י לא באו אלו לכלל. **ולר"י** הא לא אצטריכא ליה. כיון דתני מילי דקילי מנה.

משנה ד

משנה לחם

חטים בין מתוקנין. בין טבולים. וכן מ"ש פירותיו. לא שנא מעושרים. או שאינן מעושרים. הכל בחזקתו אצל ע"ה. ואצל עכו"ם חזר הכל דמאי בטוחן. ובמפקיד אליבא דר"ש.

משנה ו

הנותן לחמותו מעשר. פסק הרע"ב על פי פי' הר"מ כרבי יהודה ודבריו נראין מאד (אע"פ שהר"מ חזר בו בחיבור [פ' י"א מהל' מעשר הל' י"ב]) מדמותבינן מנה פ"ק דחולין [ד' ו' ע"א] ומוכח התם בהדיא דסתמא דתלמודא דידן ס"ל דקיי"ל הכי כר"י. ותו אפילו אליבא דהירו' דרבנן פליגי עליה. הא לא פליגי במשנה ואדרבה ת"ק נמי הכי ס"ל וסתמא מעליא נמי הוי. ואפילו תימא כולה ר"י היא הא ליכא מאן דפליג עליה. והו"ל סתמא במתניתין ומחלוקת בברייתא דהלכה כסתם משנה. כאשר כבר רמזתי זה במקומות אחרים באורך בעזה"י. ועיין לקמן פ"ו מ"ב דאע"ג דר"י מוסיף את"ק הילכתא כוותיה. ודי בזה שאין תפיסה על פסקו של הרע"ב הלזה:

ולא דמי להיא דפא"ט [ד' נ"ו ע"ב] בנטלה הנוצה דפסקו הפוסקים דלא כר"י בי"ד סימן נ"ט. ע"ש ודוק דאדרבה איכא לסיועי לן מהתם:

ועיין בהגהותי לכללי הש"ס ובהגהות הב"י בא"ע סימן ב' שלפעמים אפילו כשאומר התלמוד שלנו זו דברי פלוני אבל חכ"א. אעפ"כ סתם משנה לא זזה ממקומה ולא הורע כחה לענין פסק הלכה:

ואי נמי תמצי לומר כדעת הרב"י שם. דבכל דוכתא כי קאמר תלמודא כה"ג. לאפוקי מדברי היחיד ולאוקמי למתנית' כיחידאה דלא כהילכתא אתא. א"כ הא הכא נמי איתא כה"ג בגמ' דבכורות ספ"ד [ד' ל' ע"א] דאמתני' דחשוד על המעשרות דאינו חשוד על השביעית. דאמרינן עלה זו דברי ר"ע סתימתאה. אבל חכמים (מאן נינהו ר' יהודה) ס"ל דחשוד וקי"ל כוותיה. ונראה שזה נעלם מהרבתי"ט כאן שנסתייע משם:

ואולי דעת הרבתי"ט כדעתינו בכיוצא בזה. דלא אתי לאפוקי למתני' מהילכתא כנז'. משו"ה קסבר דאכתי אלים סתמא דהתם. אבל א"כ כ"ש שיש לנו לומר כן בירושלמי. ומאי חזית דסמכת הכא ארבנן דמייתי הירו' למיפלג אסתם מתני' דהכא. אדרבה סמוך אחכמים דתלמודא דידן דעדיף דעליה סמכינן טפי וזה ודאי תימא עליו ז"ל:

משנה לחם

בלח"ש בסוף פיסקא המסיימת לענין פסק הלכה. נ"ב (ומצינו עוד סוגיא כיוצא בה. שאומר האמורא זו דברי פלוני. אבל חכ"א כו'. ואין בו שום נפקותא לדינא. רק שינוי בלשון ארוך וקצר. כדאיתא בבתרא דנדרים. אמתניתין דתשע נערות).

פרק ד

משנה א

משנה לחם

שחזרה למקומה עמ"ש בס"ד בחידושי לגמרא. בתרא דיומא.

משנה ב

לא יאכל עד שיעשר. פשוט כמ"ש בתי"ט. ולא הבנתי מה שכתב ז"ל. וא"ל דלעיל בלקח ואין לו מה יאכל עכ"ל:

ותמה על עצמך האיך אפשר להעלות כן על הדעת ומה צורך ללמדו ממ"ש הרמב"ם [בפ' י"ב מהל' מעשר הל' ג'] דאם אין לו מה יאכל מי אצטריך לאשמעינן דבשבת שואלו ואוכלו על פיו. ובלי שאלה ובחול נמי מי איכא למימר דאסיר. אטו מי גרע מאכסניא [פ' ג' משנה א'] דמאכילין אותן דמאי:

משנה לחם

ואע"פ שאינו מאמינו פירוש לא תימא משום דמהימן ליה האידנא בשבת. אי משום כבוד שבת. ואי משום כבוד פרוטגמא חדשה. **ונ"מ** דאי בקושטא לא מהימן ליה בהכי. ס"ד השתא נמי לא ליכול

בהדיה עד שיעשר. אלא אוכל עמו שבת ראשונה אע"פ שעדיין הוא אצלו בחזקתו. ואינו מאמינו גם היום. כמו שאינו נאמן בחול. גם מתמול גם משלשום. מ"מ התירו לו לסמוך עליו בשבת הראשונה.

משנה לחם

אע"פ שנדר הימנו איכא לפרושי דהכא בשכבר נדר בפועל ממש קאמר. ואשמעינן רבותא. ורישא בהגזמה בעלמא. קס"ד דגזים ולא עביד. קמ"ל.

משנה לחם

לא יאכל עד שיעשר ולא דמי ללוקח פירות דלעיל. דהתם למ"ש מעשר על הכל. משא"כ כאן שאינו מעשר למוצאי שבת. כך נ"ל פשוט.

משנה ד

עמ"ש בס"ד פרק קמא דביצה:

משנה ו

הרי זה נאמן. כתב הרע"ב קולא מפני חיי נפש. וז"ל התי"ט ומתני' דריש פרקין [משנה א'] מוכחת נמי הכי דאינו נאמן אף על של אחרים עכ"ל:

ולא דמי לגמרי דמתני' דלעיל בודאי א"נ איירי. כדאיתא התם והכא דילמא האי דקמסהיד איהו גופיה נאמן הוא. דהא אינו מכיר אדם שם. אלא שעל עצמו אינו נאמן. מאחר שלא הוחזק ע"פ אחרים. והיינו דקרו ליה הר"ש והרע"ב חשוד. ר"ל מספק לפי שאינו מוחזק לנאמן ות"ל:

משנה לחם

ישן לא הבינותי קושית התו' שהביא תי"ט כאן. כי לא ידעתי היכן נזכר שאסור למכור חדש. **ואע"פ** שחבר אסור להוציא מת"י דבר שאינו מתוקן. היינו במה שבידו לתקנו. וכה"ג אפילו לנפשיה לא שרי לשהויה. דמשו"ה חבר שהניח מלאה פירות. אפילו הן בני יומן. הרי הן בחזקת מתוקנין. **אבל** מה שאינו בידו. כחדש. מאי אית ליה למעבד. הא קא"ל דחדש הוא. ולשהייה עד דמטי זימנא דהתרא. וכדמשהי לנפשיה. שרי נמי לחבריה. **ובחדש** לא גזרינן. דמיבדל בדיל מניה. **ואי** משום דקוצר לפני העומר. הרי שנינו קוצרין בית השלחן שבעמקים.

פרק ה

משנה א

עמ"ש פ"ק מ"ג בס"ד:

הרי זה בצד זה. ז"ל בתי"ט ולא ידעתי למה אומר כאן בצד זה ולא בצפונו או בדרומו כדלק' עכ"ל. נראה שכסבור היה דבצפונו ודרומו של ככר איירי לקמן דמשו"ה קשיא ליה ז"ל. כאן בא' ממאה של תרומת מעשר ג"כ יקבע מקום בא' מרוחות הככר שהוא

מקום ידוע. אכן אם יש לייחס רוח ידוע לככר וכל דבר המיטלטל אנכי לא ידעתי. כי הוא מסיבות מתהפך מרוח אל רוח. ואיך נוכל לסמן הרוח לדבר שאינו קבוע והוא מתגלגל ורוח עברה בו לא נודע מקומו איה:

ועל דעתי פשוט הוא שפי' בצפונו ובדרומו של אותו מקום והצד שכבר נסמן לאחד ממאה של תרומת מעשר. שכינוי צפונו ודרומו שב אל מקום א' ממאה המסומן. וכך הוא עושה מתחלה קובע מקום לא' ממאה. ע"י סימן או רושם. באיזה צד שיהיה. ולא שייך לומר לצפון ולדרום כי אין לכוין בו הרוחות. אלא אומר הרי זה מראה באצבעו על אותו צד ומקום שקבע לו ע"י היכר איזה רושם או סימן ידוע בו. ואח"כ אומר מעשר שני בצפונו של זה הצד הקבוע לת"מ והמסומן כבר. בהגבלת שטח מיוחד בו מכוון אל הרוחות באופן שלא יתחלפו לו. שהצפון והדרום קבועים אצלו. שע"י קביעות איזה צד שיהיה הנה קנה הככר סימני הרוחות בערך ובחינת אותו צד שהוקבע ונרשם בו. משא"כ מתחלה אין לו ימין ושמאל וגם אפילו היו רוחותיו קבועים. אין זה קביעות מקום כשיקבענו לרוח צפונו או דרומו שהוא מקום רחב. ואין כולם נקבע וזה פשוט וברור. עמ"ש לקמן רפ"ז:

בצפונו או בדרומו. קראי הכי כתיבי צפונה ונגבה צפון וימין אתה בראתם אע"פ שהצפון שמאל היינו נמי טעמא כדי לפנות לימין וק"ל. ומ"ש תי"ט אין לו טעם:

משנה ב

נוטל א' משלשים ושלש ושליש. שחולק המאה לשלשה חלקים ומכל חלק נוטל עשירי' העשירית וכו' וזה קל יותר משאם יקח ג' חלקים ממאה שיצטרך לחלוק הצבור למאה חלקים עכ"ל בתי"ט:

ולא הבנתיו כלל קולא דידיה היכי. וכמאן אמר למלתיה אי כאבא אלעזר ובאומד או במודד בדקדוק. הא ודאי החלוקה הראשונה שחולק לשלשה חלקים תחלה והאחרת הפרטית ליקח עשירית העשירית. שוין הן בענין זה שכמו שזו באומד זו באומד. ואם זו במדידה גם זו במדידה. א"כ הלא נראה לחוש בהפך שהדרך שזכר הרב והחזיקו לקל. כבד הרבה מהאחר. כי צריך לחלק מתחלה חלוקה א' בין באומד בין בדיוק לג' חלקים שוים. ושוב צריך לחלוקה שניה. לחלק כל אחד מאותן ג"ח למאה חלקים. כדי ליטול מכל א' מן הג' עשירי' העשירי'. שלא יוודע באמת כי אם ע"י חלוקה למאה באומד או בדיוק. ואם יקח ג"ח ממאה לא יצטרך לחלוק הצבור רק פ"א למאה חלקים. מה שיצטרך לפי דרכו ז"ל לעשות כן ג' פעמים. והקל שבכולן בלי ספק הוא הדרך הג' וכפשט המשנה

שחולק הצבור לל"ג ושליש חלקים ונוטל חלק א'. ולא ידעתי מה הצריכו להרב לכל זה להוציא המשנה ממשמעותה שהוא לבדו היותר קל בודאי:

זה שעשיתי מעשר. לשון הרע"ב בסוף הדבור אע"פ שהיה ראוי להיות חסר מעט בעין יפה הוא מפריש ושרי עכ"ל. ור"ל חסר מעט פחות א' ממאה שבשני השלישים שהפריש לתרומה גדולה. ושרי ר"ל שלא תאמר דהוה ליה מרבה בתרומה שמעשרותיו מקולקלין להכי קאמר דשרי אליבא דאבא אלעזר ב"ג וכנ"ל:

משנה לחם

והשאר תרומה שהתרומה קודמת למעשר. כמ"ש פ"ג דתרומות.

משנה ח

אע"פ שאמרו אין אדם רשאי למכור טבל אלא לצורך. לפי' התי"ט קשה דמשמע דה"ק לא שאדם רשאי ליקח טבל. וא"כ הכי הו"ל למיתני אע"פ שאמרו אין אדם רשאי ליקח וכו' ועוד היכן מצינו שאסור ליקח את הטבל. שלא חששו אלא במוכר שמא ישכח ולא יודיעהו שהוא טבל. אבל הלוקח בחזקת טבל הוא לוקח לא שייך לאסור והכי מוכח בכמה דוכתי דשרי. וגם משמע שהוא נתינת טעם למה שאמר מעשר מזה ע"ז. ומה טעם בזה:

אבל לפע"ד פירושו כך שאע"פ שאמרו שאין רשאין למכור את הטבל אלא לצורך. וזה שמכרו לו שלא לצורך נחוש לו שמא אינו טבל באמת. שהרי א"כ לא היה מוכרו לו שלא לצורך וסתמא בחבר איירי שאינו מוכר הטבל. והכא במאי עסקינן בקונה התבואה בגורן קודם שהוקבעה למעשר. שהיא בחזקת שאינו מעשר עדיין. והקונה קונה אותה בחזקת שהיא טבל. דלא חיישינן שמא תיקנם המוכר קודם מירוח. אע"פ שיש קצת הוכחה לזה שאיך ימכור טבל שלא לצורך אעפ"כ מעשר מזה על זה כטבל ודאי. ואע"פ שלא הודיעהו דמוקמינן לתבואה אחזקתה ואין דרך חברים לתקנה לפני גמר מלאכתה:

וניחא נמי דלא תידוק למאי אצטריך כלל למתני הך בבא. דהא ממילא שמעינן לה מהני דלעיל וכ"ש דהא השתא בלוקח מחברים מיירי. ואם הודיעוהו ללוקח שהוא טבל מאי קמ"ל דמעשר מזה ע"ז צריכא למימר ודוק. ובכן יובן לשון המשנה כמשמעו בלי תוספת ומגרעת. ונכון הדבר:

משנה ט

על של עכו"ם. עיין ריש פרקין דלקמן:

משנה לחם

שם ד"ה אע"פ כו' לא שאדם רשאי ליקח טבל ע"כ. נ"ב (ומי שיתעקש לומר שלא כיון התי"ט לכך. לא אריב עמו).

משנה לחם

על של עכו"ם עיין רע"ב שכתב ואינה הלכה כו'. הא אם נמכרה. צמותה היא. **קשיא** לי אמאי לא נפרש קרא לא תמכר. לא תוכל להמכר. דכל מאי דאמר רחמנא לא תעביד. אי עביד. לא מהני. **אטו** ר"מ ומחלוקתו בדאביי ורבא קמפלגי. והא שנינן דאביי ורבא גופייהו לא פליגי אלא בריבית קצוצה. ואי איתא. ליפלגו נמי בהא.

משנה יא

משנה לחם

בלח"ש ד"ה המעשרות. ואפילו אתני עלייהו בפירוש. לא הוי תנאי ע"כ. נ"ב (למ"ד על מנת שיורא הוי. כדס"ל נמי לתנא דברייתא דאייתינן לקמן. וכדאיתא התם ברא"ש וק"ל).

משנה יב

משנה לחם

שנו ב"ה לוקח ונתקשה בתי"ט ממ"ש. צ"ל ממ"ז. וצ"ע כאן.

פרק ו

משנה א

מן העכו"ם ומן הכותי איכא למימר סירכיה דפרקין [בפ' ה' משנה ט'] דלעיל דסליק מניה נקיט. דהוצרך שם להקדים עכו"ם לכותי אי משום רבותא. אי משום דשל עכו"ם ושל ישראל שוין לגמרי. משא"כ בשל כותי דלא שוו להדדי. ותו משום פלוגתא דר"א ורבנן נטר לה עד לסיפא. משו"ה הכא נמי תפיס לסדריה דלעיל באיידי. אי נמי הכא לא זו אף זו קתני לא מיבעיא עכו"ם. אפי' כותי דבר מעשרות הוא קודם גזרה אפ"ה מחלק ונותן לו. ודקתני ישראל ברישא דאיהו ודאי בעי לאקדומי. ועוד לרבותא נקטיה. ותו משום דקבעי למתני יחלק לפניהם (עמ"ש הר"מ הובא בתי"ט) והא לא שייך בעכו"ם דמאי איכפת לן ביה. להכי מיתני ליה שפיר כותי בסוף דעליה קאי יחלק לפניהם דאבתריה וק"ל:

משנה ג

בתי"ט ד"ה שע"מ כן באו. במ"ב צריך לתקן ובהכי קני כדתנן מ"ז פ"ה דב"ב:

משנה לחם

באחרונה עתי"ט. **וי"ל** גם את השלישי. וזה האחרון עצמו (עם שאינו מוכרח כל כך) וע"פ שלשה יקום. החוט המשולש לא במהרה ינתק.

משנה ד

המעשרות לבעלים. דכיון דשדה של בעלים מקום מעשר שיורי שיריה לשון הר"ש והרע"ב ז"ל. רוצים לומר אע"ג דליכא למימר דשייר מעשרות גופייהו לעצמו דהא עדיין לא באו לעולם ואפי' אתני עלייהו בפירוש לא הוי תנאה. דאין אדם קונה ולא מקנה דבר שלא בא לעולם [בבא בתרא ד' ס"ג ע"א] אלא משום דמקום מעשר ודאי שייר דהוא דבר שישנו בעולם:

והכא לא בעי לאתנויי בהדיא כדבעי במוכר שדהו כדאי' בגמ' דפ' המוכר את הבית [ד' ס"ג ע"א]. דהכא לא מידי זבין ואומדנא הוא אפי' לא גלי דעתי' בהדיא. אמרינן ודאי שייריה לנפשיה:

ואע"ג דאמרינן דשייר לעצמו גוף הקרקע שגדלים בו המעשרות. אעפ"כ נפטרו בהם הפירות של חלק האריס. דלא שייר לעצמו רק זכות טובת הנאה שיש במעשרות אלו דזכי בהו אגב קרקע דשייר מקומן לכך:

וגדולה מזו במוכר שדהו הנז'. דמעשרות של מוכר הן לעולם. דאע"ג דודאי מכר גוף הקרקע. וצריך לומר דמקום מעשר שייר לעצמו שלא מכרו לו. מאחר שהתנה עליו. אעפ"כ אין הלוקח צריך לעשר פירותיו מאותה שדה. שנפטרין הן ע"י המעשרות ששייר המוכר לעצמו. דצ"ל ג"כ שלא שייר לעצמו רק כח טובת ההנאה שבמעשרות. שיזכה בהן ע"י הקרקע מקום המעשרות. מ"מ כל הקרקע קנויה ללוקח וק"ל וע"ש בתו'. ועיין מ"ש בס"ד בחידושי לי"ד סימן ס"א על הט"ז:

משנה ז

וחלקו בכל מקום שהוא. עמ"ש בס"ד לקמן מי"ב:

משנה ח

שנים שקבלו שדה באריסות. לפירושן של הר"ש והרע"ב במשנתינו הכא נמי בא' מעשר וא' שאינו מעשר איירי. ואמתני' דלעיל דסליק מנה קאי דתנן בהדיא א' מעשר וא' שאינו מעשר ומשום דעלה קאי לא הוצרך להאריך בחנם. וקמ"ל הכא דכי חלקו שדה בקמותיה במין א' אמרינן יש ברירה וזהו חלקו המגיעו:

אע"ג דממתני' דבתרה שמעינן הא דיש ברירה בכה"ג. וסיפא נמי לא צריכא דהא נמי מהתם איכא למשמע דבשני מינין אין ברירה [רש"י חגיגה ד' כ"ה ע"ב] א"כ כולה כדי

נסבה. דאע"ג דמשנה ט' דלקמן ודאי צריכה כדכתב הר"ש דבעי לאשמועינן לח ויבש בחבר וע"ה דאסור נמי משום שני מינין דאמרינן אין ברירה. מ"מ קשיא לכאורה לשתוק מהך בבא קמייתא לגמרי דממילא שמעת לה מהך בתרייתא:

נ"ל דמצרך צריכי דהך דהכא אתיא לאשמועינן אע"ג דקבלו ג"כ השדה בקמותיה באריסות או שנשתתפו. וסד"א כיון דמעיקרא כבר גדלו הפירות קודם שנשתתפו או שקבלו. דבהכי מיירי לדעתי שהגיעו הפירות ליקצר וליבצר ברשויות חלוקות קודם שיתוף. דהיינו נמי דנקט חטים ויין אע"ג דאכתי מחוברים נינהו לדידהו. ומ"ט קרי להו הכי. אלא לומר שכבר הן פירות גמורות ועומדות ליקצר. דבעלמא קיי"ל כקצור דמי. קמ"ל דאפ"ה לענין זה חשיב כנשתתפו קודם שגדלו הפירות ואית בהו ברירה במין א'. לומר זהו חלקו המגיעו. ולא חשיב כהוכר חלקן ואח"כ נתערבו:

והכא רישא אצטריכא ליה. דמבתרייתא לא שמעינן לה דהתם ירושה היא. ואע"פ שירשו פירות גמורים ואפילו תלושים ממש איכא למימר דיש ברירה משום דלא הוכר בהם חלוקה מעולם. ולא דמי כלל למתני' דהכא דאיירי בשכבר הוכר חלק כל א' בשלו קודם שנתערבו. וקס"ד כה"ג לא נימא דיש ברירה וזהו חלקו המגיעו אפי' במין א' אע"פ שעדיין הוא מחובר. מאחר שכבר נגמר ביד כל א' חלקו. ונקט נמי ירשו באיידי לאשמועינן דשוין הן בזה. ואפ"ה מיבעי ליה למתני בתרייתא משום סיפא כנז' כך נ"ל נכון מאד בס"ד:

ומ"ש בתי"ט בדעת הרמב"ם דהך קמיית' משמע ליה דמיירי אפילו בשני חברים. אע"פ שסימנים מצא לו מסידורו של הרמב"ם. אינו מוכרח ודברי הכ"מ [פ' ט' הל' מעשר הל' י"ג] עיקר. כי איני מוצא טעם וריח לאסור כה"ג משום שאין מוכרין את הטבל. שלא נאמר אלא במוכר בדמים דילמא אתי לאינשויי. משא"כ בב' שירשו ונשתתפו ושניהם חברים. אפי' בשני מינין למה לא יבררו וק"ל שהוא פשוט מאד שאין מקום לדבר זה. וע"כ אין לנו אלא כמ"ש הכ"מ והרע"ב. ועיין עוד לקמן מ"ט:

משנה ט

חבר וע"ה שירשו. עמ"ש בס"ד במשנ' דלעיל. והוי יודע שבחגיגה פירש"י [ד' כ"ה ע"ב] לכולה מתניתין משום טומאה וטהרה. וחטים בחטים תרווייהו תלושים נינהו כפשטא. שהחבר רוצה ליקח החטים שבאותו מקום הידוע לו שלא הוכשרו ולא נטמאו והאחרים נטמאו. ובזה מבואר הלשון כמשמעו ואין צורך להוציאו מפשוטו. וגם אין טעם לברירת החטים במחובר (ע"פ דרך הר"ש):

ולפי דרכו (של רש"י) למדנו טעם אחר בצריכות הבבא הקודמת. דלפי' רש"י ההיא דלעיל נמי דכוותה כולה בתלושין קמיירי ובחבר וע"ה כי הכא. ומיצרך צריכי אליביה הכי דההיא קמייתא מפרש לה בקבלו וירשו או נשתתפו בשדה כשהיתה ריקנית. קודם שגדלו הפירות שלא הוכר בהן חלוקה מעולם וקמ"ל בסיפא דאפ"ה בשני מינין כיון דהשתא בשעת חלוקה. כשגמרו ונתלשו חלוקין הן למיניהם אמרינן דאין ברירה. ובתריי' מיירי בירשו פירות תלושין סד"א אפילו בחטים וחטים דמין א' הוא נימא אין ברירה. משום דמיחזי כשני מינין מאחר שכבר גמרו ונתלשו קודם שבאו לידן והא' טמא והב' טהור. נראין כמחליפין וליתסר. קמ"ל ברישא דמ"מ אמרינן במין א' יש ברירה. והשתא דאתינן להכי ירשו דרישא נמי דייק טפי ולא באיידי נסיב ליה תנא. דתרתי נינהו לעיל מיירי בירשו שדה בורה וגדלו בה פירות ברשותן. ואצטריך ליה משום סיפא. והכא בירשו תלושין ורישא אצטריכא ליה כדאמרן והרי זה נכון מאד:

ואיכא למידק לפ"ז מאי לח ויבש דתני בסיפא דהוו שני מינין. אי בפירות מוכשרין וכו' קשיא לרישא דחשיב להו מין א':

ועוד יש להקשות דלפירוש הר"ש והרע"ב לח ויבש מהכשר קמיירי. משמע דאפילו במין א' של חטים או של שעורים לא יאמר לו טול אתה הלח המוכשר ואני היבש שאינו מוכשר. והו"ל למתני ולמפלג בהדיא ברישא בד"א בשניהם לח וכו' מלבד מה שכבר דקדקנו שלפי דרכם אין טעם בברירת החטים דרישא ומהיכי תיתי לא כיון דלית בהו קפידא כלל. אבל באמת צריך אני להודיעך ששטת המפרשים הנז' במשנתינו תמוהה בעיני מאד בהא דמפרשי לח ויבש בהכשר שהוציאו הלשון ממשמעותו בחנם. ואע"ג דלישנא דמתני' פ"ב דלעיל הכי הוא. אטו בחדא מחיתא מחיתינ'. דהכא ע"כ לא מצית אמרת הכי. דאם איתא אמאי לא יאמר טול אתה הלח. והא מ"ט ליתסר. דלא דמי למאי דתנינן ואינו מוכר לח ויבש [פ' ב' משנה ג'] דהתם בטהרות עסקינן שאינו רשאי למוסרן לע"ה שיגרום להם טומאה. והרי אפילו יבש ג"כ אסור ליתן לו. אבל הכא הלח מע"ה קאתי. והא איטמי ליה. משו"ה אדרבה עדיף טפי דניסב חבר ליבש דידוע לו שטהור. ולא יחלוק בלח לגמרי. דהרי שנינו ואינו לוקח ממנו לח [פ' ב' משנה ג'] והיא פליאה נשגבה לא אוכל לה לשטתם ז"ל:

ועוד שהוא נגד תלמוד ערוך הנ"ל דמייתינן עלה ברייתא דקתני ואותו חבר שורף את הלח וכו' [חגיגה ד' כ"ה] ותמה על עצמך במאי עסקינן אליבייהו אי בחולין אטו לא סגי דלא שורף. חולין טמאין נינהו והרי יכול למוכרן למי שאינו אוכל חולין בטהרה. או חזו

ליה דמשייר להו לימי טומאתו. ואי בטבל הא קיי"ל דאין מדליקין בטבל טמא [שבת ד' כ"ו ע"א] שאין לו היתר הנאה בתרומה טמאה אלא משעת הרמה ואילך:

הא ע"כ מיירי בתרומה ומאי לח לח ממש דהיינו תרומת יין ושמן מן היקב ויבש יבש ממש ר"ל זיתי שמן וענבים העומדות לדרוך דאכתי טהורין הן ולא נגמרה מלאכתן למעשר. וקמ"ל השתא רבותא דאע"ג דתרווייהו בחד מינא זית ושמן נמי הוי כתרי מיני. כיון דהא' משקה והב' אוכל והלח תרומה והיבש חולין. והתרומה בחזקת טמאה היא כיון שהיתה בידי ע"ה שאינו נאמן עליה אם לא בשעת הגתות והבדים:

ותו דיקא נמי דבתרומה מיירי מדבעי למיפשט התם [חגיגה כ"ה ע"א] בעבר וקבל דאסור. דאל"כ שורף למה יניחנה עד הגת הבאה. ותקשי מאי ס"ד דבחולין ודאי לא שמעינן בשום דוכתא דע"ה נאמן עליה אפילו בשעת הגתות. דדווקא גבי תרומה אמרו כן. ואפ"ה בעינן נמי דווקא דלימא ע"ה שהיא טהורה. משא"כ בחולין שירשם בסתם כי הכא. מי שמעת לה דליהוו בחזקת טהרה כשבאו מע"ה וגם אינו מעיד עליהם. אף בדבר שיש לו גת מנין לנו והרי כל שהונח ברשות ע"ה אפילו שעה א' הוא בחזקת טמא. כ"ש חולין דפשיטא שאינו נזהר מדבר המטמאן ומאי תהני ליה גת. אלא לאו דמיירי בתרומה כדפרישית. וסא"ד דמיירי בדבר שיש לו גת משו"ה קסבר למפשט מנה. ודחינן לה דילמא בדבר שאין לו גת אייריי במתני' והיינו בתרומת דגן ושכר תאנים דהוא לח ויבש דתנן. ובעיא לא איפשיטא. אבל בחולין לא משתעי כלל ומיפשט פשיטא דלא מהני בהו מידי כאמור. עיין היטב.

ומכאן אתה למד למ"ש בתי"ט בד"ה טול אתה הלח שאם הניח עד הגת בדבר שיש לו גת רשאי לחלוף כן וכו'. דמשמע אפילו בלח ויבש של דמאי או של חולין כדסבירא ליה בפירושא דמתני'. יכול לחלוף המוכשר בשאינו מוכשר. הא ליתא דודאי לחולין דע"ה או דמאי שלו. לא מהניא גת להוציאן מחזקת טומאתן ואין בזה ספק. גם בלא"ה דבריו סותרין זה את זה. דאיהו ז"ל ס"ל דלקושטא מוקמינן הכי בדבר שאין לו גת ולאו דיחויא בעלמא הוא. א"כ ממילא נפשטה הבעיא. והוא ז"ל תופס החבל בתרין ראשין לומר שהבעיא לא נפשטא. אף לפי האוקימתא הנז' עם שהיא אמיתית לדעתו. ולא ידענא מאן פלג ליה ואין זו מסוגיא דתלמודא. ועוד אפילו לא נאמר ולא פשיט מנה תלמודא בהדיא ראוי היה ליאמר ולפשוט לה מסברא. ולאו כל דכן הוא אם בחולין נאמן ק"ו לתרומה ואם בסתם כך במפרש לא כל שכן דשרי בעבר וקיבל ודוק היטב:

אלא האמת כמ"ש דהכא נמי בתרומה עסקינן. והך אוקימתא אימא לאו דווקא דאיכא למימר דיחויא בעלמא קדחי כדאשכחן טובא כה"ג. היינו טעמיה דרמב"ם דמשמע ליה

דלא נפשטה בעיא דעבר וקיבל. וכ"ש ביורש שאינו רשאי להניחה עד הגת ולחלוף בדבר שיש לו גת אפילו בתרומה וכ"ש בדמאי זה ברור ומוכרח בס"ד:

משנה יא

שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. לשון הרע"ב מגו דאי בעי אמר של ח"ל הן והיה נאמן כדתנן בפ"ק [מ"ג] מכזיב ולהלן נאמן. והקשה עליו בתי"ט דלא תנן התם אלא פטור נאמן מנלן:

ואין כאן קושיא כלל דהא ודאי מכללא שמעת לה דכיון דפטור אפילו מן הסתם כשלא אמר לו המוכר מח"ל הם. כ"ש שהוא נאמן עליהם באומר שמח"ל הם. אטו בדיבורו מיגרע גרע להו. וזה תימא על בתי"ט שהניח בקושיא מה שהוא פשוט ולאו ק"ו הוא. ואע"פ שאינו לשון המשנה ממש הרי הוא כמפורש כיון דאתי במכ"ש:

ובאמת הך מגו נמי לאו בדווקא נסבי ליה הר"ש והרע"ב דה"ה נמי דאיכא מגו דאי בעי שתיק, אלא בשיגרא דלישנא קאמרי הכי איידי דבקושטא מיירי באומר דבר לחובתו. קמ"ל רבותא דאפילו תימא שכך הוא דרכן של מוכרי' להודיע מקום גידולן של פירות אפ"ה אית ליה מגו וק"ל:

משנה יב

לוקח סתם ופטור. משום דיש ברירה בדרבנן כדכתבו הרע"ב וכ"מ [פ"י הלכה ח']. ונתקשה בתי"ט ממ"ז ממ"ש דלעיל דאוקמה הרע"ב כמ"ד אין ברירה אפילו בדרבנן דלפ"ז סתרן אהדדי הנך תרתי מתנייתי. וע"ז כתב ז"ל ואולי יש לתרץ דשאני לעיל כשהיו שותפין בקמותיה וקצרוה בשותפות כדמוקי במ"ח שעכשיו עשו מעשה המורה שרוצים לעמוד בשותפות ולכך אין ברירה אפילו למ"ד יש ברירה בדרבנן עכ"ל:

ונפלאתי על הרב ז"ל מאד בזה מי הכניסו לכל הדוחק הלז. היכן יש לנו כיוצא בו שנלך אחר המחשבה שלאחר חלוקה לענין ברירה. ומה לנו עם שותפותם שלאחר מכן. אלמלא לא היו שותפין מקודם שהוא המבוקש אצל ברירת הפירות המתחלקים ביניהם. אם היו בהם שותפין מקודם שחלקום או לא. אבל שנלך אחר השותפות שיעשו עוד הפעם אחר שחלקו. הלא אלה בלי ספק דברים בטלים במ"כ ויפה כתב אולי לשון מסופק עלובה עסה כו' שלא החליט תירוצו לאמת כי אין לו רגלים בודאי מלבד שהוא דבר בדוי כמ"ש עוד:

וגם במ"כ ערבב עלינו את השמועות במה שכ' דשאני לעיל (ור"ל מ"ז) כשהיו שותפין בקמותיה וכו' כדמוקי במ"ח והא בורכא דההיא דמ"ז לא מוקי לה כדמוקי למ"ח שהם רחוקים בענינן דמ"ז לאו בשותפין בשדה בקמותיה מוקי לה. אלא בנשתתפו בבצירה

אחר שכבר הוכר חלקו של כל אחד וא' מה שגדל אצלו בקמה שלו ברשותו המיוחד. ומ"ח מיירי בשותפים בקמותיה. וע"כ כל דבריו הללו במ"כ בדויים הם. דלעיל מ"ז לא היו שותפין קודם הבצירה. וגם אפילו אחר הבציר' אין שום הוכחה שתתקיים שותפותם. רק בענין הבצירה לבדה נשתתפו הפעם להקל מלאכתם וטרחתם לעשותה גם יחד איש את אחיו יעזורו באופן שלא תכבד עליהם העבודה:

ואשוב אתפלא כל הטורח הזה למה הלא ברור מאד דלק"מ. שהרי יפה פירשו לעיל הר"ש והרע"ב דאיברא הא דאמרינן אין ברירה במ"ז משום דאיירי בהוכרו ולבסוף נתערבו בתלוש. משא"כ בשלא הוכרו מעולם אמרינן לעולם יש ברירה בדרבנן. והיינו טעמא דמ"ח דאמרינן יש ברירה משום דמוקמי לה בשותפים במחובר מעיקרא שלא הוכרו חלקיהם מעולם:

(**וגם** לעיל במ"ז בחנם טרח הרב בתי"ט שכתב דמ"ש הרע"ב בדרבנן יש ברירה אתיא כר"א. ולא היא דודאי שמעתתייהו דהרע"ב והר"ש בהא כר"י נמי אזלא. דלא ס"ל אין ברירה אלא במעורב בשותפות מעיקרו וכנז'. אבל בניכר ואח"כ נתערב מודה דיש ברירה. ובהכי אתיין שפיר כל הני מתני' דסברי יש ברירה אליבא דר"י דוק ותשכח):

והכא נמי דכוותה בלקח סתם הוה ליה מעורב מתחלתו. וכה"ג אית ברירה בדרבנן אליבא דכ"ע. אף למ"ד אין ברירה אפי' בדרבנן. כדס"ל נמי לסיפא דמתני' דאם אמר זה שלי ונתערבו חייב לעשר. דקיי"ל אין ברירה בדרבנן בכה"ג דנתערבו אחר כך. והרי זה מבואר מאד:

פרק ז

משנה א

בצפונו או בדרומו. עמ"ש פ"ה מ"א. ומשם תבין כי מ"ש בתי"ט בסמוך בד"ה ומעשר שני בפיו דבכוס לא שייך כ"ה צפונו ודרומו. לפי שגם פה הבין צפונו ודרומו של הקערה ושל הכוס. לכן אמר דבכוס לא שייך כ"ה ולא ידעתי למה לא שייך כמו בככר לפ"ד. אכן נודע האמת כאשר אמרנו שם שצפונו ודרומו של אחד ממאה המסומן לת"מ קאמר. שמפני זה כאן שקבע כל מה שבשולי הכוס לתרומת מעשר אין כאן כלום לצפון ודרום התרומה שיוכל לקובעו מעשר שכל השטח התחתון לד' רוחותיו כבר הוקבע. ולא נשאר מקום למעשר אם לא בגובהו של כוס וק"ל:

משנה ג

פועל שאינו מאמין לבע"ה. משנה זו צריכה ביאור דהאי פועל היכי דמי הא ודאי לאו בפועל במחובר מיירי שאוכל מן התורה. דהא ודאי אינו מעושר עדיין. ומה שייך לומר שאינו מאמין והדבר ידוע שהוא טבל ודאי בידו. ואעפ"כ אוכל ופטור מכל המעשרות. לפי שאוכל מן התורה ואינו כמקח כדאי' פ"ז דמציעא [ד' פ"ז ע"ב]. וע"כ פשיטא דבתלוש מיירי. ודיקא נמי דנקט גרוגרת דהיינו תלוש. ואי בדבר שאינו גמר מלאכה. הא נמי אוכל מן התורה ופטור:

ואי בדבר שנגמרה מלאכתו. הלא אינו אוכל אלא בשקצץ לו מזונות ואי הכי מאי דעתיה דר"י דאמר לא יחשוך מפני שתנאי ב"ד הוא שתהא ת"מ משל בע"ה. וכוותיה קיי"ל. הא שמעינן התם במסכת מעשרות דכה"ג פועל חייב לעשר [פ' ב' משנה ז']. דסתמא תנן פועל חייב:

והכי נמי מסתברא דמשל פועל הוא. כיון דאינו חייב לעשר אלא ע"י צירוף. אבל אוכל א' א' מן הסל ופטור. אפי' בדבר שנגמרה מלאכתו ואף בשהתנה. ומי הכריחו לצרף ולהביאן לידי חיוב מעשרות. משו"ה ודאי דכה"ג כל המעשרות משל פועל. וכן מצאתי ג"כ בדברי הה"מ. בפי"א מהל' שכירות בשם הרמב"ן [נ"ל דצ"ל בפ' י"ב מהל' שכירות הל' י'] דפועל חייב לעשר משלו והוא ברור:

ולמה א"כ כאן התנו ב"ד שתהא ת"מ משל בע"ה. ולאו ק"ו הוא דהא התם ודאי טבל וקיי"ל משל פועל כ"ש הכא דבדמאי עסקינן שהוא ספק מעושר. היאך נחייב לבע"ה. וכ"ש דליכא לאוקמי במאכיל פועליו בדרך מתנה. דהא פשיטא דפועל חייב לעשר מה שהוא אוכל בודאי טבל. ובדמאי כה"ג פטור מלעשר. דקיי"ל מאכילין את העניים דמאי [פ' ג' משנה א']:

ונ"ל דמיירי במקום שנהגו לזון את הפועלים. ובעושין בתלוש בדבר שנגמרה מלאכתו. ולא שאוכלין מאותו המין כדאיירי במס' מעשרות והתם במתנה עם בע"ה שיאכל מאותו המין ולא ממנהג מדינה דאם צירף חייב לעשר משלו אע"ג דאתני. מאחר שלא התנה כ"א לאכול בתאנים או בזיתים ששכרו לעשות מלאכתו בהם. שאם היה אוכל א' א' בתנאו היה פטור. איהו דאפסיד אנפשיה ורצה ליזוק. משא"כ כאן שמזונותיו על בע"ה. והוא נותן לו הרבה גרוגרות במזונו. שכבר נגמרה מלאכתן ונידושו במגורה. שאפילו אוכל א' א' חייבין בודאי. וכיון שאינו אוכל מן התורה. בע"ה חייב לעשר אכילת הפועל שהוא חייב בה. ואינו רשאי לפרוע חובו בטבל. ופועל אדעתא דהכי נחית שיאכלנו מתוקן. משו"ה בדין הוא דמ"ש נמי משל בע"ה. דבודאי טבל פשיטא דהכי הוא דצריך

לתקנו כהלכתו. קודם שיאכילנו לפועל שמזונותיו עליו. אלא משום דבדמאי עסקינן. המע"ה. לכך פטור ממ"ש שהרי הוא אומר שתיקנו. ומ"מ ת"מ שהיא רק א' ממאה רמו עליה ב"ד בכה"ג דמהלכות מדינה אכיל ומצו לחיוביה בהכי. כנ"ל נכון ודוק היטב. ולא ידעתי מדוע המפרשים עזבוה ערומה מבלי ביאור:.

משנה ה

היו לו תאנים. קמ"ל דאפי' היו לו בביתו. שהי"ל שהות הרבה לתקנו קודם השבת אלא ששכח. לא אמרינן פושע הוא וליקנסיה:

משנה ז

מאה טבל.אע"ג דקלסה הרב תי"ט לשטת הרמב"ם לאו כיפי תלי לה. והמעיין יראה בחבור ובהשגות ואין לי לחדש דבר מעתה. שהכל מתבאר מדבריהם:

ואמנם מ"ש הרבתי"ט בד"ה חולין מתוקנים והרישא נמי במתוקנים. לא כך אני אומר אלא דרישא נמי דוקא. ר"ל בכל גוונא בין במתוקנים בין שלא במתוקנים כפי' הרמב"ם. דמ"מ לא הפסיד מחמת הטבל אלא אחד ודוק:

עיין ברש"י ריש פ' ראשית הגז (דקל"ה ע"ב) דמייתי תוספתא דטבל וחולין שנתערבו וכו' נוטל מן החולין כפי תרומת מעשר שבטבל. וכתב ע"ז ואיני יודע מהו. וע"פ מה שפירשו כאן במשנתנו הדבר מבואר. שכשנוטל מאה וא' הרי נוטל א' מן החולין כפי ת"מ של טבל. וכן לעולם נוטל לפי חשבון המעורב. כדי שיגיע מהחולין א' ממאה לת"מ של טבל וכמפורש כאן: